

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SABAHATTİN ALİ’NİN KÜRK MANTOLU MADONNA
ROMANINDA ROMANTİK AŞK ANLAYIŞI VE OYUN YAZIMI
İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Günay ERTEKİN

İstanbul, 2015

Günay ERTEKİN

|Yüksek Lisans Tezi|

|2015|

SABAHATTİN ALİ'NİN KÜRK MANTOLU MADONNA ROMANINDA
ROMANTİK AŞK ANLAYIŞI VE OYUN YAZIMI İÇİN ELEŞTİREL
OLANAKLAR

Günay ERTEKİN

.Film ve Drama Programı'nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

Eylül, 2015

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SABAHATTİN ALİ'NİN KÜRK MANTOLU MADONNA
ROMANINDA ROMANTİK AŞK ANLAYIŞI VE OYUN YAZIMI
İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

Günay ERTEKİN

ONAYLAYANLAR:

Prof. Dr. Çetin Sarıkartal (Danışman) Kadir Has Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Zeynep G. Yüceil Kadir Has Üniversitesi

Ezel Akay

ONAY TARİHİ: 01 / 09 / 2015

“Ben Günay ERTEKİN, bu Yüksek Lisans Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntılarını kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

Günay ERTEKİN

ÖZET

SABAHATTİN ALİ'NİN KÜRK MANTOLU MADONNA ROMANINDA ROMANTİK AŞK ANLAYIŞI VE OYUN YAZIMI İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

Ertekin, Günay

Film ve Drama (Dramatik Yazarlık) Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof.Dr.Çetin Sarıkartal

2015, 83 sayfa

Bu tez çalışması Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanında Romantik aşk anlayışının incelenmesi ve romanın farklı sanatsal çalışmalara kaynaklık edebilecek potansiyelinin saptanması amacıyla yapılmıştır. Kürk Mantolu Madonna Sabahattin Ali'nin diğer bütün çalışmalarından farklı olarak daha fazla aşkın acısını okuyucuya aksettirdiği romanıdır. Baş kişiler Raif Efendi ve Maria Puder ekseninde gelişen ilişkiler ağı okuyucuya aşkın imkansızlığını çift öykü katmanı içinde hissettirir. Tez iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde Romanda Biçim ve İçeriğe ilişkin Öğeler: Romanın Kurgusu, Romanın Özeti, Romanın Tematik İncelemesi, Romandaki Karşıtlıkların İncelenmesi, Kişileştirme ve İlişkiler düzlemi, Çift Öykü Katmanı olarak ele alınmış; İkinci bölümde Oyun Yazımı İçin Eleştirel Olanaklar: Romanın Kurgusu ve Eleştirel Bir Yaklaşım, Yaratıcı Sahne Çalışmaları Açısından Anlatım Özellikleri, Sahne İçin Zaman Mekan Kullanımında Çeşitlilik Olanakları, Dramatik Yapı İçin Romantik Aşk'ın Kuruluşu ve Yıkılışı, Sahne İçin Yeniden Okuma ve Yeni Bir Kurguya Doğru, düzleminde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Romantik Aşk, Sabahattin Ali, Kadın, Maria Puder, Kürk Mantolu Madonna, Toplumsal Cinsiyet, Oyun Yazımı.

ABSTRACT

Understanding of Romantic Love in the Novel “The Fur Coated Madonna” by Sabahattin Ali and Critical Possibilities for Playwriting

Ertekin, Günay

MFA in Film ve Drama

Supervizor: Prof.Dr.Çetin Sarıkartal

2015,83 pages

The aim of this study is to analyse the Romantic approach in the novel *The Fur Coated Madonna* by Sabahattin Ali, and to evaluate the novel as a potential source for other works.

The Fur Coated Madonna diverges from other works of Sabahattin Ali by focussing on the pain of love experienced in the relationship of the main characters, Maria Puder and Raif Efendi. Their passions and suffering forming a duality that pervades throughout the novel.

This thesis is formed in 2 parts. The first part is an analysis of the themes, contrasting viewpoints and relationships between the central characters, and the construction and deconstruction of love. The second part covers structural analysis: context, style, and the use of time and locations.

Key Words: Romantic Love, Sabahattin Ali, Woman, Maria Puder, The Fur Coated Madonna, Play writing, Gender.

İÇİNDEKİLER

SABAHATTİN ALİ'NİN KÜRK MANTOLU MADONNA ROMANINDA ROMANTİK AŞK ANLAYIŞI VE OYUN YAZIMI İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER.....	III-IV
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

ROMANDA BIÇİM VE İÇERİĞE İLİŞKİN ÖGELER

1.1. Romanın Konusu	5
1.2. Romanın Özeti	6
1.3. Romanın Tematik İncelemesi	14
1.4. Romandaki Karşıtlıkların İncelenmesi	23
1.5. Kişileştirme ve İlişkiler Düzlemi.....	30
1.6. Çift Öykü Katmanı.....	38

2.BÖLÜM

OYUN YAZIMI İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

2.1. Romanın Kurgusu ve Eleştirel Bir Yaklaşım.....	40
2.2.Yaratıcı Sahne Çalışmaları Açısından Anlatım Özellikleri.....	42
2.3. Sahne İçin Zaman Mekan Kullanımında Çeşitlilik Olanakları.....	45
2.4. Dramatik Yapı İçin Romantik Aşk'ın Kuruluşu ve Yıkılışı.....	48
2.5. Sahne İçin Yeniden Okuma ve Yeni Bir Kurguya Doğru.....	53

SONUÇ	77
KAYNAKÇA	82

GİRİŞ

SABAHATTİN ALİ VE AŞK

25 Şubat 1907'de Edirne'de doğan Sabahattin Ali'nin babası piyade yüzbaşı (Cihangirli) Selahattin Ali Bey idi. S.Ali babasının görevi dolayısıyla ilköğrenimini farklı yerlerde; İstanbul, Çanakkale ve Edremit'in çeşitli okullarında tamamladı. İlkokulu bitirdikten sonra parasız yatılı olarak Balıkesir Öğretmen Okulu'na girdi ve 1926 yılında İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Bir yıl kadar Yozgat'ta ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazanarak Almanya'ya gitti ve 1928-1930 yılları arasında orada eğitim aldı. Sabahattin Ali yurda döndükten sonra Orhaneli'nde ilkokul öğretmenliğine atandı. Aydın ve sonra Konya ortaokullarında Almanca öğretmenliği yaptı.

Çanakkale ve Edremit'te ilkokulu bitiren Sabahattin Ali, on beş yaşında Balıkesir Yatılı Öğretmen Okulu'na gitmeye hak kazanır. Bu okulda ilk edebi faaliyetlerini göstermeye başlar. Sabahattin Ali duygusaldır, özellikle kadınlara ilgisi vardır. Şiir ile başlayarak edebiyat alanında küçük eserler vermeye başlar. Bu dönemde duygularını tetikleyen başka bir etken de babasının vefatıdır (Topuz, 2006: 42).

1932 yılında Konya'da iken bir arkadaş toplantısında Atatürk'ü yeren bir şiir okuduğu iddiasıyla tutuklandı. Bir yıl Konya ve Sinop cezaevlerinde yattı, 1933 yılında Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü dolayısıyla çıkarılan af yasasıyla özgürlüğüne kavuştu. Cezaevinden çıktıktan sonra Ankara'ya gitti ve Millî Eğitim Bakanlığı'na başvurarak yeniden göreve dönmek istedi. Dönemin bakanı Hikmet Bayur'un *eski düşüncelerinden vazgeçtiğini ispat* etmesini istemesi üzerine 15 Ocak 1934 tarihinde Varlık dergisinde "Benim Aşkım" adlı şiirini yayınladı. 16 Mayıs 1935 günü Aliye Hanım ile evlendi. 1937'de kızı Filiz Ali dünyaya geldi. 10 Aralık 1938'de Musiki Muallim Mektebi'nde Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. 1940 yılında tekrar

askere alındıktan sonra 1941-1945 yılları arası Ankara Devlet Konservatuvarı'nda Almanca öğretmenliğine atandı.

1945 yılında İstanbul'a giderek gazetecilik yapmaya başladı. Fıkra yazdığı La Turquie ve Yeni Dünya gazeteleri, Tan olayları sırasında tahrip edilince işsiz kaldı. 1946 - 1947 yılları arası Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la Marko Paşa, Malum Paşa, Merhum Paşa, Öküz Paşa gibi siyasal mizah dergilerini çıkardı. Ancak bu gazeteler tek parti iktidarının baskılarıyla karşılaştı ve İsmet Paşa ile alay edildiği iddiasıyla kapatıldı. Yazılar ve yazarları hakkında soruşturmalar açıldı. Dergilerde çıkan yazılarından dolayı üç ay hapis yatan S.Ali karşılaştığı baskılardan bunalmıştı. Başka bir dava nedeni ile 1948'de Paşakapısı Cezaevi'nde de üç ay yattı. Çıktıktan sonra zor günler geçirmeye başlamıştı. İşsiz kalıp, yazacak yer bulamıyordu. Baskılardan uzaklaşmak için yurt dışına gitmeye karar vermişti ne var ki pasaport alamıyordu. Yasal yollardan yurt dışına çıkma olanağı bulamayınca Bulgaristan'a kaçmaya karar verdi. Kaçmasına yardımcı olan Ali Ertekin, "milli hislerini tahrik ettiği için" Sabahattin Ali'yi başına sopa vurarak öldürdü. Ölüsü 2 Nisan 1948 tarihinde Bulgaristan sınırında bulundu. Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü itiraf eden ve Milli Emniyet mensubu olduğu iddia edilen Ali Ertekin, dört yıla hüküm giymiş; fakat birkaç hafta sonra çıkartılan aftan yararlanarak serbest kaldı.

Hayatı boyunca birçok yıkım yaşayan Sabahattin Ali hem yazarlık alanın da hem de özel yaşamında hep mücadele etmek zorunda kaldı. Bu yıkımlardan ilki ve belki de diğerlerinin habercisi babasının ölümü idi:

Süheyla Conkman abisinin yaşadığı yıkımı Özkırımlı'nın eserinde anlatır: "Ağabeyim 19 yaşında babamı kaybedince pek çok sarsılıyor; ölüm haberini alınca, hayatının direği yıkıldı sandım" derdi (1979:26).

Bununla birlikte aşk Sabahattin Ali'nin hayatında hep önemli bir hayat kaynağı, yaşama sevinci olarak boy gösterdi.

Sabahattin Ali, hayatı boyunca çeşitli kadınlara aşık olmaktan kendini alıkoyamaz. Aşk onun için vazgeçilmez bir tutku halini alır. Sabahattin Ali bu durumu da dostu Ayşe Sıtkı'ya yazdığı mektupta açıklar: "Dünyaya herkes kaderinde olan bir görevi

yapmak için gelirmiş, ben de zannediyorum ki sadece âşık olmak, zaman, yer ve mekân düşünmeden âşık olmak için gelmişim (Topuz, 2006: 55).

Aşk her şeye rağmen Sabahattin Ali'nin hayatında yalnız karşı cinse yönelik bir duygu değildi. O edebiyata, edebiyata olduğu kadar dostlarına ve tabiata da aşkla bağlıydı. Balıkesir Öğretmen Okulu'ndan isteği ile İstanbul Öğretmen Okulu'na geçen Sabahattin Ali orada da edebiyat ile ilgilenmiş ve o sıralar edebiyat öğretmenin de teşvikleriyle dergilere şiirler, hikâyeler göndermiş, okul müsamerelerine katılmıştır. Bu okulda Çağlayan, Servet-i Funun ve Güneş gibi bazı edebi dergilerde yazıları, şiirleri ve hikâyeleri yayınlanır. (Korkmaz, 1997: 25).

İstanbul ortaokulunda hayatı boyunca devam edecek dostluklar geliştirir. Bunlardan en önemlisi kuşkusuz Pertev Naili Boratav'dır. Sabahattin Ali, hayat boyu sürdürülen dostluğu için şu dizeleri yazar: "Hayran oldum ondaki safiyet-i kalbe/ Masum tebessümleri baştanbaşa candır" (Topuz, 2006: 41).

Pertev Naili Boratav, Sabahattin Ali'nin her sıkıntısında, aşk acısı çektiğinde yanında olur. Diğer bir yakın arkadaşı yine İstanbul Ortaokulu'ndan, yıllar boyunca mektup arkadaşlığı yaptığı ilk evlenme teklifinde bulunduğu Ayşe Sıtkı'dır. Bu yıllarında Sabahattin Ali, çocukluğu boyunca içinde bulunduğu yalnızlığından biraz olsun kurtulmuştur. Yeni bir çevre, edindiği arkadaşlar onun içindeki yaratıcılığın açığa çıkmasında yardımcı olmuş, his ve düşüncelerini edebiyat aracılığıyla ortaya koymasını sağlamıştır.

İstanbul Öğretmen okulundan mezun olan Sabahattin Ali İstanbul'da öğretmen adayları için düzenlenmiş bir kursta yeniden âşık olur. Hayatı boyunca unutamayacağı aşklarından biridir Nahit Hanım. Pertev Naili Boratav, Nahit Hanımı tasvir eder: "Zayıf, narin, kumral bir kızdı Nahit. Sabahattin'i sadece bir arkadaş olarak seviyor ve onun peşini bırakmamasından biraz rahatsız oluyordu" (Topuz, 2006: 41).

Sabahattin Ali tek yönlü aşkına karşılık bulamaz. Nahit Hanım onunla bağlantı kurmayı dahi reddeder. Sabahattin Ali, 1927 yılında ilk görev yeri olan Yozgat Ortaokulu'na atandığında, *Yozgat'taki günlerini hayattaki en can sıkıcı günleri*

olarak tarif eder. Fakat yine burada, hikâyelerinin çoğuna kaynak olan Anadolu insanını gözlemler ve birçok hikâye kaleme alır. (Korkmaz, 1997).

Bir yıl sonra Almanya’da Fraulein Poder adlı bir kadına âşık olur. Onunla müzelere ve sinemaya giderler. İyi arkadaşlıklarına rağmen Frau Poder Sabahattin Ali’ye karşılık vermez, hatta onun biraz safça bulduğu hayranlığını hoş görür (Topuz, 2006: 45). Ancak Sabahattin Ali, Frau Poder’e âşık olsa dahi Nahit Hanım’ı unutmaz. Aşk onun için ayrı düşünülen bir kavram değildir. Birine âşık olması, bir öncekini unuttuğunu göstermez.

Sabahattin Ali hayatına giren kadınlardan çoğunlukla karşılık görmez fakat âşık olmaktan vazgeçmez. Aşk onun için karşılık beklenmeyen bir duygudur. Aşka bakış açısını ifade eder:

Ben X’e âşık olduğum dört yıl içinde ondan hiçbir şey ama mutlak biçimde hiçbir şey, hatta tatlı bir bakış ya da yumuşak bir kelime bile istemedim. Bütün aşkı, aşkın asaletimi ve güvenini yalnız vermekte hiçbir şey düşünmeden ve beklemeden vermekte bulmuşumdur (Topuz, 2006: 55).

Sabahattin Ali’nin hayatında aşk lise yıllarından itibaren oldukça ön plandadır. Durmaksızın devam eden bu duygusal arayış belki çocukluğunda annesinden göremediği sevginin arayışıdır. Ancak Sabahattin Ali’nin hissettiklerini sadece buna indirgemek hatalı olur. O derin gözlem gücü ile güzellik karşısında büyülenmekten kendini alıkoyamaz...

1.BÖLÜM

İÇERİĞE İLİŞKİN ÖĞELER

I.I ROMANIN KONUSU

Roman, 1900'lerin hemen başında sanayici babası tarafından Almanya'ya gönderilen Raif adlı gencin, orada aşkı bulması ancak bir süre sonra kaybetmesi ve geri kalan ömrünü yitirilmiş bu aşkın acısıyla sürdürmek zorunda kalmasını üzerine temellenir.

Raif Efendi ülkesine dönüp çalışmaya başladığı şirkette hem kendisine hem hayat küskün uzun yıllar geçirmiştir. Bu süre zarfında vicdan azabını bastırmak için bir günlük tutmuş ve günlüğü nihayet beklenmedik şekilde arkadaş olduğu Anlatıcı'nın eline geçmiştir.

Kürk Mantolu Madonna romanının ana kurgusunu yaratan merkez de Anlatıcı'nın bu günlüğü okumaya başlaması ile çift öykü katmanı arasında gidiş gelişler ve kent soylu romantik aşkın kurulup-yıkılması ekseninde inşaa olunur.

I.2 ROMANIN ÖZETİ

Roman, Anlatıcı'nın aylar önce yaşadığı bir olay doğrultusunda, Raif Efendi hakkında kendi kendine sayıklamalarıyla başlar. Raif Efendi'nin görüldüğünden nasıl da farklı bir ruh hali/mizaç taşıdığını ve insanların bazen -kendi de dâhil olmak üzere- görünüşlerine bakarak bir diğeri hakkında nasıl kolay karar verdiğini dillendirmektedir. Anlatıcı, tıpkı diğeri gibi kendisi de zamanında Raif Efendi hakkında yanlış kararlar vermiş, onu gerçekten tanıdığını sanarak yanılığa düşmüştür. Anlatıcı, romanın ilk kişisi olarak kendisini ve Raif Efendi'yi nasıl tanıdığını anlatmaya başlar. Bu kısım romanın ilk ve dış hikâye örgüsüdür.

Anlatıcı, 25 yalarında edebiyata meraklı bir geçtir. Kendi çapında şiirler yazar, öyküler, hikayeler kaleme alır. Ankara'daki küçük memuriyetinden yetkililerin söylemiyle “tasarruf” gerekçesiyle çıkarıldıktan sonra uzun süre iş aramış ancak başarılı olamamıştır. Parasızlık içinde birbiri ardına geçen günler, arkadaşlarının evinde, sedir üzerinde uyuyarak durumu kurtarmaya çalışmalar ve ondan bundan iş talebinde bulunmalar Anlatıcı'nın moralinin günden güne bozulmasına, umutsuzluğa kapılmasına neden olmuştur. Bir sonbahar günü dalgın dalgın Ankara sokaklarında yürürken, tozu dumana katarak yanından bir otomobil geçer. Otomobil Anlatıcı'nın biraz ötesinde durur ve kapısı açılır. Otomobilden Anlatıcı'nın okuldan arkadaşı Hamdi başını çıkarıp Anlatıcı'ya selam verir ve kendisini yanına çağırır. Hamdi ile uzun zamandır görüşmemiş olan Anlatıcı bu tesadüfe şaşırır. Hamdi Anlatıcı'ya yanında yer açar ve otomobile binmesi için işaret eder. Anlatıcı, apar topar kendisini otomobilde bulur. Otomobilde yapılan kısa sohbetten sonra Hamdi Anlatıcı'nın iş aradığını öğrenir ve Müdür Muavini olduğu şirkette kendisine bir iş ayarlayabileceğini söyler. Hamdi Anlatıcı'yı evine davet eder. Kısa bir ev ziyaretinden sonra, ertesi gün şirkette buluşmak üzere sözleşirler. Anlatıcı bu sözleşme üzerine ertesi gün Şirkete gider. Hamdi şirketin müdürüyle konuşmuş ve kendisine bir iş uydurmuştur. Fazla bir maaş getirisi olmayan ancak daha sonra artış

yapılması mümkün olan bir iştir bu. Şirketin bankalarla olan yazışmalarını takip edecektir Anlatıcı. Biraz utana sıkıla ancak büyük bir minnetle Anlatıcı yeni işine başlar. Kendisine bir masa ayarlanır. Raif Efendi denen yaşlı, sessiz ve kendi halinde bir adamla aynı odada çalışacaktır. Odaya girer; Raif Efendi ile tanışır ve kendi masasına oturur. Ancak oda arkadaşı Raif Efendi neredeyse hiç konuşmamakta, kendisine verilen çevirileri özenle yapıp, bu çevirilerden arda kalan zamanlarda masasının çekmecesinde tuttuğu bir kitabı çıkarıp okumaya dalmaktadır.

Günler Raif Efendi'nin bu sessiz, içine kapanık -Anlatıcı'ya göre- merak uyandırıcı hal ve davranışlarını gözlemlemekle geçer. Herkes Raif Efendi için “sessiz, hiç konuşmaz, yıllardır buradayım ama onun hiç konuştuğunu görmedim, yaptığı Almanca çeviriler de son derece kötü” gibi yorumlar yapıp hakkında ileri geri konuşmaktadır. Bu konuşmalar Anlatıcı'nın kafasını karıştırır ancak hiçbirine kulak asmaz. Çünkü Anlatıcı'da, Raif Efendi'ye karşı bir sempati oluşmuştur. Yaşlı ve kendi halindeki bu adamın, sırlı yüzünde birçok hikaye taşıdığını düşünmektedir. Müdür muavini Hamdi, Raif Efendi'ye birbiri ardına çevrilmek üzere şirket yazışmaları vermekte, Raif Bey'de hiç şikayet etmeden itinala ve bir çırpıda bu çevirileri tamamlamaktadır. Ancak bütün bu özverili ve itinalı çalışmasına rağmen şirketteki herkes, Raif Efendi'yi azarlayıp, bağırıp çağırılmaktadır. Ancak Raif Bey insanların bu tavır ve tutumlarına karşı her zaman sessiz kalır, her şekilde sükunetini korumayı başarır. Yaşadıkları karşısında Raif Efendi'nin yüzünde hiçbir duygu belirtisinin görülmediğini fark eden Anlatıcı, bu yaşlı adamı iyice merak eder hale gelmiştir. Raif Efendi'yi neredeyse mercek altına yatırmış, onu yakından takip eder olmuştur.

Bir gün Raif Efendi hastalanır ve işe gelemez. Ancak şirket yazışmalarından birinin acilen çevirisinin yapılması icab eder ve bu yazıyı Raif Efendi'ye ulaştırmak gerekmektedir. Anlatıcı, yazıyı alıp Raif Efendi'nin evinin yolunu tutar.

Anlatıcı, eve girer girmez gördüğü manzara karşısında, Raif Efendi'nin suskunluğunun nedenini bir çırpıda anlar. Bu zavallı, yaşlı adam oldukça kalabalık bir evde -tıpkı işyerinde olduğu gibi- sürekli ezilmektedir ve üstelik görünen o ki, bu kalabalık aile Raif Efendi'nin beğenmedikleri maaşı ile geçinmektedir.

Anlatıcı, Raif Efendi'nin ailesini ve yaşadığı yeri yakından görünce mesai arkadaşının hayatının gerçekten zor olduğuna kanaat getirir.

O günden sonra Raif Efendi ve Anlatıcı, daha da yakınlaşırlar. Birlikte alışveriş yapıp, sohbet ederler, hatta birbirlerine misafir olurlar. Ancak son günlerde Raif Efendi'nin hastalıkları sıklaşmış ve hem şirkettekiler hem de ev halkı bu durumda ne yapacaklarını bilemez olmuşlardır. Raif Efendi, sürekli evden çıkıp kendisini sokaklara atarak uzun ve sessiz yürüyüşler yapmaktadır. Bu sırada hiç kendisine dikkat etmiyor ve çok ince giyiniyordur. Raif Efendi sık sık hastalandığı ve işe gidemediği için herkes onun evden çalışmasına alışmıştır. Ancak bu kez Raif Efendi çok hastadır. Nerdeyse ölmek üzeredir. Anlatıcı'yı yanına çağırarak ondan bir ricada bulunur. İş yerindeki çekmecesinde bulunan bütün eşyalarını toparlayarak kendisine getirmesini ister.

Romanın ikinci hikaye örgüsü, Anlatıcı'nın çekmecedeki kara kaplı defteri bulup merakla içinde yazanları okumasıyla başlar. Anlatıcı, defterin geri kalan bölümlerini okumak için Raif Efendi'den izin ister, ancak okuduktan sonra defteri yakacağına dair Raif Efendi'ye söz verir. Bu defter, Raif Efendi'nin yıllardır içini döktüğü günlüğüdür. Raif Efendi günlüğünde, yaklaşık on onbeş yıl öncesinde yani gençlik yıllarındaki ruh halinden, o dönemdeki istek ve arzularından bahsetmektedir. O yıllarda da şimdi olduğu gibi sessiz ve yalnız olan Raif Efendi'nin aslında içinde fırtınalar kopmaktadır. İnanılmaz bir şekilde Avrupa'yı merak etmekte, oraları görmeyi arzulamaktadır. Tesadüf o ya, tam da bu dönemlerde, sabun imalatıyla uğraşmakta ve bir sabun fabrikası işletmekte olan babası, genç Raif'i Almanya'ya göndermek ister. Raif'in Avrupa hayali birden bire gerçek olur. Raif, babasının isteği üzerine Almanya'ya gider ve orada bir sabun fabrikasına girerek sabun yapımı hakkında yeni bilgiler edinmeye çalışır. Öncelikle kendisine uygun fiyatlı bir pansiyon kiralar ve yeni hayatına adım atar. İşi oldukça rahattır. O günlerde sanki her şey Raif'in aleyhinde gelişmektedir. Zamanla Raif, fabrikaya daha az uğramakta ve her gün o park senin bu park benim dolaşmaktadır. Sergileri ve Almanya'nın sokaklarını, caddelerini karış karış sabahtan akşama kadar gezmektedir.

Günlerden bir gün bir gazete ilanı sayesinde, bir resim sergisi ilgisini çeker. Serginin olduğu caddeyi ve galeriyi bularak sergiyi ziyaret eder. Zamanında kısa bir süre

güzel sanatlarda öğrenim görmüş olan Raif resme olan merakından ötürü heyecanla galeriden içeri girer. Galerideki resimleri tek tek inceler ve birçoğunun sıradan oldukları kanaatine varır. Ta ki, Maria Puder adlı sanatçının “Kürk Mantolu Madonna” adlı oto portresini görene kadar...

Raif Bey, bu portreden çok etkilenir. En ince ayrıntısına kadar portreyi inceler. Her ayrıntı Raif'i Kürk Mantolu Madonna'ya biraz daha yakınlaştırır. Her an o portreyi düşünmeye başlar. İşyerinde, kaldığı pansiyonda, yemek yerken, çalışırken, gece gündüz her an, Kürk Mantolu Madonna aklındadır.

Raif, artık neredeyse her gün o resim sergisine gitmekte, sergi salonunun kapıları kapanana kadar o resmin karşısında donup kalmaktadır. Her geçen gün yeni bir detay keşfetmekte ve o resme hayranlık duymaktadır. Raif'in bu ardı arkası kesilmeyen ziyaretler galeri çalışanlarının dikkatini çekmiş onu şaşkınlıkla izlemelerine neden olmuştur.

Bir gün, yine Raif'in aynı resim karşısında donakaldığı anlardan birinde, bir kadın yanına sokulur ve alaycı bir tavırla resimdeki kadını birine benzetip benzetmediğini sorar. Ancak Raif, utana sıkıla ne diyeceğini bilemeyerek kadının yüzüne bakmadan bir cevap vermeye çabalar. Bu sırada ağzından gayri ihtiyari “anneme benzettim” cümlesi çıkar.

Bir gece Raif, pansiyondaki Holandalı dul Frau Tiedemann ile birlikte dışarı çıkıp gece yarısı sarhoş bir halde pansiyona dönerlerken bir kadın görür. Kadını Kürk Mantolu Madonna'ya benzetir ve telaşla peşinden gider ancak onu bir türlü yakalayamaz. Bu yüzden onu gerçekten görüp görmediği konusunda tereddüde düşer. Çünkü Kürk Mantolu Madonna onun için bir hayal gibidir. Kadını yakalayamayınca geri döner ve Frau Tiedemann ile birlikte pansiyona döner. Odasına girer girmez kendini yatağına atar ve uykuya dalar. Ancak rüyasında Kürk Mantolu Madonna'yı görür. Alaycı gülümsemesiyle kendisine onu etkisi altına alıp ve sorular sormakta, Raif de ona utangaç bir halde cevap vermeye çalışmaktadır. Sabah olduğunda önceki geceyi hatırlar ve canı sıkılır. Erkenden işe gider ve kendini işine vermeye çalışır. Öğlene doğru kendisini biraz daha iyi hissetmektedir. Ancak akşam olunca yine içine bir hüznün çöker ve pansiyonda yemek masasında Frau Tiedemann ile karşılaşmamak

için yemeği dışarıda yemeye karar verir. Üstelik yemeğin üzerine iki de bira içer. İlerleyen saatlerde kendini dışarı atınca yine sokak sokak dolaşmaya başlar. Ayakları kendisini sürükler. Aslında nereye gittiğinin farkındadır. Böylece kendisini önceki gece Kürk Mantolu Madonna'ya rastladığı Nollendorf Meydanı'nda bulur. Gördüğü kadının hayal mi gerçek mi olduğuna bir türlü karar vermemektedir. Tüm bunları düşünürken karşıdan Kürk Mantolu Madonna'nın geldiğini görür.

Bu sefer Kürk Mantolu Madonna'yı dikkatle takip eder ve bu takibin sonunda Atlantis adındaki bir gece kulübüne girdiğini görür. Hiç tereddütsüz arkasından o da gece kulübüne girer. Günlerdir etkisi altında kaldığı bu kadının bu basit gece kulübünde keman çalıp, şarkı söyleyen biri olduğunu görür. Merakla kendisini seyre dalar. Kürk Mantolu Madonna'nın gösterisi sırasında göz göze gelirler ve kadın Raif'i gözleriyle selamlar. Gösterisini bitirir bitirmez Raif'in masasının önüne gelir tanışırlar. Raif'in yanına oturur. Raif'in karşısında oturan hayranı olduğu Kürk Mantolu Madonna adlı otoportreyi yapan Maria Puder'in ta kendisidir.

Maria Puder'de daha önceki ukalalığından hiçbir eser kalmamıştır, tam tersi güler yüzlü ve samimi bir tavır içindedir. Raif, yine heyecan içinde olsa da artık kendisini daha rahat hissetmektedir. Uzun bir sohbetin ardından birbirlerini daha yakından tanıma şansı bulurlar. Maria kendisini evine kadar bırakmasını teklif edince, Raif şaşkınlıkla bu teklifi kabul eder. Maria üzerini değiştirmek üzere içeri gider, Raif hesabı öder ve toparlanıp, gece kulübünden çıkarlar. Yolda sohbe ve kendilerini anlatmaya devam ederler. Maria zaman zaman -Raif'e göre- pervasızca cümleler kurar, Raif hakkında ilginç saptamalarda bulunur. Raif'in kız gibi utangaç ve çekingen olduğunu söyler. Bu saptamalar karşısında, şaşırın, ancak gücenmeyen Raif ise sadece "sizinle arkadaş olabiliriz" cümlesini sarf etmeye cesaret edebilir. Maria kendisinden hiçbir beklentisi olmaması şartıyla bunu yapabileceklerini söyler ve arkadaşlıkları böylece başlamış olur. Ertesi gün buluşmak üzere sözleşirler.

Sözleştikleri üzere sonraki gün buluşup, gezip dolaşırlar. Beraber birçok şey yaparlar. Yemek yerler, sinemaya giderler, ormanda gezinirler ve botanik bahçeyi ziyaret ederler. Birlikte zaman geçirmekten çok keyif alırlar. Maria Puder sürekli olarak Raif'e kendisine karşı bir umut beslememesi gerektiğini, güven sorunu yaşadığı için kimseyi sevedemediğini tekrarlar ama Raif hep onun bu düşüncesini değiştirebileceğine

inanır.

Bir gün Maria'nın annesi Noel'i geçirmek üzere Prag civarındaki uzak akrabalarından birine gider. Maria, Raif'e yılbaşı gecesini dışarıda birlikte geçirmeyi teklif eder. Raif elbette ki bu teklifi kabul eder. Birlikte içerler, gezerler ve çok eğlenirler. Gecenin sonunda Maria sarhoş olur ve yolda yürüyemez hale gelir. Raif ona yürürken destek olur. Geceyi Maria'nın evinde sonlandırır. O gece Maria Raif'e kendisini sevdiğini söyler ve o gece birlikte olurlar. Ancak Raif sabah uyandığında son derece endişelidir; çünkü Maria'nın vereceği tepkiyi merak etmektedir. Maria, yine arkadaşlıktan ve kendisinin ümitlenmemesi gerektiğinden dem vurabilirdi. Nitekim de aynen öyle olur. O sabah daha yataktan bile kalkmadan, Maria, Raif'e kendisini sevmeye ve aşık olmaya çalıştığını ancak bunu beceremediğini itiraf eder. O gece birlikte olduklarında her şeyin değişeceğini sihirli bir elin ona dokunacağını ve aralarında tutkulu bir aşkın başlayacağını zannetmiştir, ancak bu mümkün olamamıştır. Bu yüzden Maria, artık hiçbir şeyin eskisi gibi de olamayacağını, yakınlaşmaya çalıştıkça aralarına mesafeler gireceğini düşünerek Raif'i kendisinden uzaklaştırır; gitmesini ister.

Raif, tarumar olur. Kendini sokaklara atar. Saatlerce yürür. Aklında bin bir türlü fikirle oradan oraya savrulur. Kendini öldürmeyi, ölüm anından birkaç dakika önce de Maria'yı arayarak vedalaşmayı ve tam o sırada kafasına kurşun sıkılmayı bile düşünür.

O günün ardından günler geçer, Raif yollarda, Atlantis'in kapısı önünde Maria'yı bekler. Ancak hiçbir şekilde ona rastlayamaz. Beşinci günün ardından Atlantis'e gidip Maria'yı sorar. Hasta olduğu için günlerdir gelemediğini öğrenir. Hızla Maria'nın evinin yolunu tutar ve telaşla kapısını çalar. Kapı açılmaz ve çıkan gürültü yüzünden karşı dairenin kapısı açılır, hizmetli kapıda belirir ve Maria'nın hastanede olduğunu söyler. Raif, apar topar hastaneye gider. Sabaha kadar hastane kapısının önünde bekler ve nihayet mesai saati başlayınca doktorlardan hasta ziyareti için izin alır.

Şaşkın bakışlar arasında kısa ve suskun bir ziyaretten sonra Raif, ziyaretini sonlandırmak zorunda kalır. Günlerce hastaneye gelip gider. Yirmi beş gün sonra Maria, doktorlara sıkıldığını ve eve çıkabileceğini, kendisine evde daha iyi

bakacağını söyleyerek taburcu olmak ister. Raife onun kendisine daha iyi bakacağını söyler ve hastaneden çıkar.

Raif, Maria'ya evde özenle bakar. Ona hikayeler okur, yemek yedirir. Görüşmedikleri günlerden konuşurlar. Garip bir sessizlikle günler böylece gelip geçer. Maria, bir gün Raif'in o gün işe gitmemesini ve kendisiyle kalmasını ister. Raif bu isteği yerine getirir. Birlikte zaman geçirirler, Maria yine ve bu kez kendinden emin bir halde Raife kendisini sevdiğini anladığını söyler.

Artık ikisi de mutludur. Haftalar sonra Maria kendini toplar ve birlikte dışarı çıkıp gezmeye başlarlar. O günlerde Raif, pansiyona gitmeyi bırakmış Maria ile birlikte kalmaya başlamıştır. Ancak bir gün eşyalarını almak üzere pansiyona uğrar. Eşyalarını toplarken hizmetli kız, Raife Türkiye'den gelen bir telgraf verir. Eniştesi tarafından yazılan telgrafta babasının öldüğü, gelip fabrikanın başına geçmesi gerektiği yazılıdır.

Raif, eve döndüğünde durumu Maria'ya anlatır. Raif'in Türkiye'ye dönmesi gerektiğine dair ortak bir karar alırlar. Maria, Raife kendisinden haber bekleyeceğini ve ne zaman nereye çağırırsa geleceğini söyleyerek gitmesinin doğru olacağını altını çizer. Raif, işlerini düzene soktuğunda Maria'yı da yanına aldıracağını sözünü vererek Türkiye'ye döner.

Bir süre mektuplaşırlar, birbirlerine neler yaptıklarını anlatırlar. Maria Raif'in Türkiye'ye dönüşünün bir ay kadar sonrasında annesini de alarak Berlin'e döner. Hatta Maria bir mektubunda Raife bir sürprizi olduğunu ancak bunu yanına geldiğinde açıklayacağını yazar. Gel zaman git zaman Raif, yaşadığı evi Maria için yeniden dekore ederken, ansızın Maria'dan gelen mektuplar kesiliverir. Hatta aylar sonra ona yolladığı mektuplar Raife iade olunur. Raif, hüsrana içinde senelerce ondan habersiz yaşar. Maria'nın başka birini bulduğunu ve kendisini unuttuğunu düşünerek, eski içine kapanık haline geri döner. Evlenir, yaşamdan elini ayağını çekerek çoluk çocuğa karışır. Babadan kalma mal varlığını kardeşleri ve enişmeleri yüzünden kaybeden Raif, bir şirkette çevirmenlik yapmaya ve tüm aileyi buradan kazandığı parayla geçindirmeye başlar.

Yıllar sonra İstanbul'da bakkal dönüşü Maria'nın kuzeni, Almanya'daki pansiyon arkadaşı Frau van Tieddemann ile karşılaşır. Yanında da küçük bir kız çocuğu vardır. Yıllar önce Maria'nın öldüğünü ve arkasında, kim olduğunu bilmedikleri bir Türk'ten olma bu küçük kızı bıraktığını anlatır.

Raif Efendi Frau van Tieddemann'ın yanındaki küçük kızın kendi kızı olduğunu anlar. Ancak ne yapacağını bilemez bir halde, trene binen küçük kızın ve Frau van Tieddemann'ın ardından bakakalır.

Raif, pişmanlıkla işte o gün günlük tutmaya ve bu günlüğe içini dökmeye başlar. Bütün yaşadıklarının ardından söyleyebildiği tek şey: “Böyle olmayabilirdi.” olmuştur.

Günlüğü okuyan Anlatıcı, Raif efendinin iç dünyasını, yıllardır sürdürdüğü suskunluğunun nedenini anlayıverir. Anlatıcı, bir gecede okuduğu günlüğü söz verdiği üzere Raif Efendi'nin gözü önünde sobada yakmak üzere evine götürdüğünde ailesinden acı haberi alır. Raif Efendi aynı suskunlukla aralarından ayrılmıştır.

I.3 ROMANIN TEMATİK İNCELEMESİ

Romantik Aşk Temi:

Raif Efendi çocukluğundan itibaren daima yalnızlık çekmiş ve sürekli hayata karşı onu koruyacak, ona destek olacak birini aramıştır. Gurbette de alışık olduğu çevreden ve insanlardan uzakta olmasından ötürü bu özlemi iyice artmıştır. Yaşadığı iç sıkıntısını bir nebze olsun bastıran tek şey ziyaret ettiği sanat galerileridir. İşte tam da böyle bir ruh hali içindeyken Raif Efendi Maria Puder'in Kürk Mantolu Madonna tablosu ile karşılaşır. Psikolojik olarak zayıf durumda olan Raif Efendi, işte bu zayıf anında aşkı bulduğunu düşünür. Dolayısıyla romanda aşk temi karakterin en güçsüz anında açığa çıkan bir duygu şeklinde ele alınmaktadır. Bu yönüyle Sabahattin Ali'nin romantik aşk kavrayışının insanın genel ruhsal gücünün bir ifadesi olarak değil aksine düşkünlüğünün kurtarıcı bir unsuru olarak düşünüldüğünü görürüz.

İşte bu noktada yukarıda tarif etmeye çalıştığımız güçsüzlükten doğan aşk temi, gerçek ve güçlü muhatabını bulmuş olur. Aşk her ne kadar Raif Efendi'nin düşkünlüğünden de doğmuş olsa artık onu sırtlanacak, kadın imgesinde bir yaşantıya dönüştürecek alanı vardır. Bu durum aynı zamanda kadın karakterin niçin bu derece güçlü resmedildiğine dair de bir cevaptır. Şüphesiz ki, zayıf bir kadın karakter zaten güçsüzlükten doğmuş olan aşkı taşıma yetisine sahip olamazdı.

Bir diğer nokta Raif Efendi'nin Maria Puder tasviridir. Maria Puder kutsal bir nesnenin betimlenmesi gibidir. Mağrur, iradeli, güçlü ve kuvvetli bir kişiliği yansıttığını, üstelik onu daha öncelerden, bir yerden tanıdığını düşünmesi, hem ideal tip tarifi olarak hem de aşkın romantik bir ruhtaki ilahi algılanışı şeklinde ortaya çıkar.

Raif Efendi'nin ideal tipi tüm toplumsal öğretilerle şekillenmiş olmaktan uzak, "ilkel insan" özelliği ağır basan bir varlıktır. Maria Puder betimlemesinde kullandığı "*o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı*" ifadesi bu kadının, kendi çevresinde gördüğü, alışık olduğu kadınlardan farklı olduğunun göstergesidir. Raif Efendi'nin içinden çıktığı toplumun

kültürel ve dinsel nitelikleri de bu algıyı güçlendirmiş gözükmektedir. Raif, nihayetinde Osmanlı toplumu içinde gelenek ve göreneklerine bağlı ve ruh dünyası kendi dini ile şekillenmiş bir karakterdir. Batıya hayranlığı büyüktür. Fakat açıktır ki, batının en naif unsuru dahi, onun kültürünün özellikleriyle çelişir ve zihninde yücelttiği imgelerin doğmasına sebep olur. Üstelik kendi kültüründe kadın daima zayıf, korunmaya muhtaç, kırılğan ve edilgen bir varlıktır. İşte bu kültürel karşıtlık, batı tarzı kadın imgesinin bir yansıması olan Maria Puder karakterini olduğundan daha da güçlü ve baskın algılamasına yol açar. Bu sayede Maria Puder, toplumsal rollerin dışına çıkarak kadına yakıştırılmayan güçlü, kuvvetli, baskın olma gibi özellikleri taşır ve yine bu sebeple, toplumsal rolleri sınır olarak görmeyen Raif Efendi'nin ideal tip hayalini karşılar.

Diğer bir taraftan, Raif Efendi, bir erkek olarak oldukça güçsüz ve çekingendir. Bu onun doğal yapısıdır. Çocukluğundan itibaren sessiz ve naif bir mizaca sahip olmuştur. Raif Efendi'nin, Maria Puder'i sığınabileceği bir insan, kendisinden daha güçlü, onu koruyacak biri olarak görmesi bu ruh halindeki insanın doğal yönelişidir. Onun için güçlü olan herhangi biri ideal olmaya adaydır.

Raif Efendi için aşk hayatını sürdüreceği o kıymetli kişiyi aramak uğruna diğer bütün insanlarla mesafeli olmaktır. Raif Efendi, kadınlar konusunda hiç de tecrübeli değildir ve geleneksel bir tipi de temsil eder. Maria Puder'i tanıyana kadar başka hiçbir kadınla ilişki yaşamamıştır. İçe kapanık ve çekingen yapısı kadınlardan kaçan bir adam olmayı da beraberinde getirmiştir. Hiçbir kadınla göz göze gelecek, konuşacak kadar bile bir ilişkisinin olmaması, onun bu konudaki çekingenliğini arttırmış ve onu kadınlar karşısında tutuk ve özgüvenden yoksun bir erkek haline getirmiştir.

Raif Efendi kadınları anne veya abla rolleri ile tanır. Onun için kadınlar şefkat kaynağıdır. Maria Puder'in otoportresini ilk gördüğünde de güçlü ve mağrur, toplumun kadına yüklediği baskıcı değerlerden uzak tıpkı sanat eserinin kendisi gibi "orijinal/biricik" bir karakter olduğunu hisseder. İçine kapanık, utangaç biri olduğundan, gerçekte hiçbir kadının yüzüne bakamayan Raif Efendi, ilk kez bir

kadına fiziksel ilgi duyabilmiş ve suretine dilediğince bakarak ona âşık olduğunu düşünmüştür. Tablodaki kadını istediği gibi seyredebilme, ona gözlerini kaçırmadan, direkt bakabilme imkanı yakalamıştır.

Bu tablo karşısında yaşadığı duygu/tecrübe onu toplum içindeki tecrübesizliğini üzerinden atacağı kişi haline getirmiş ve topluma yakınlaşmasının, toplumla bağ kurmasının vasıtası kılmıştır.

Kürk Mantolu Madonna Raif Efendi için bir kurtarıcıdır artık. Maria Puder'in rolü, Raif Efendi'ye topluma ayak uydurmayı ve kendini ifade edebilmeyi öğretmektir. Maria Puder karakter olarak Raif Efendi'nin anti tezidir. Cesaretlidir, Raif Efendi'nin aksine, toplum onu korkuttuğu için değil bir alternatifini yaratabildiği için uzak kaldığı bir yaşama alanıdır. Maria Puder'in bu özellikleri Raif Efendi'nin gözünde kutsal özelliklerdir. Onu kafasında büyütür, belki de onda var olmayan birçok vasfi yükler. Fakat bu tutum onu kadın olarak hayalinde canlandırmasına da engel olur. Maria Puder Raif Efendi için artık için ilahi bir varlıktan farksızdır.

Bununla birlikte Maria Puder'in realitesi Raif Efendi ile taban tabana zıttır. O, kadınları, kendi buyruğu altında görüp, onlardan kendi dünyaları için sürekli bir istekte bulunan ve bu isteğin hiçbir şekilde geri çevrilmemesi gerektiğini düşünen üstelik bunun kadını mutlu etmesi gerektiği sonucuna varan erkek tipiden nefret eder. Bu ataerkil toplumun oluşturduğu bir tiptir. Nasıl kadın buyruk altına girmeyi biyolojik olarak doğuştan getirmiyorsa, erkek de buyruk altına alma niteliğini doğuştan getirmez. Bunlar, toplumsal roller aracılığıyla öğrenilmiş davranışlardır. Karşı çıkılması gerekir.

Kadınlar içinde büyüyen Maria Puder, kadınları zayıf olmaya toplumun alıştırdığını; boyun eğen, edilgen karakterler olurlarsa toplum tarafından kabul göreceklarını sosyal dünyadan öğrendiklerini düşünmektedir. Ancak Maria Puder'e göre kadına biçilmiş rolün/davranış biçimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasının tek suçlusu toplum değildir. Kadın, bu davranışların ona empoze edildiğinin farkındadır. Ancak bu sisteme karşı çıkmak, özgürlüğüne sahip çıkmak zor bir tercih olacağı için kendisine biçilen rolü üzerine giymeyi seçer. Maria Puder, etrafında erkek figürü olmadan büyüdüğü için toplum tarafından dayatılan ve kadınların da kolayına giden bu davranışları benimsememiştir. Bu sebeple de kendi doğasından gelen özgürlük

dürtüsüyle ve tüm dayatmalardan uzak büyümüştür. Raif Efendi de Maria Puder'in toplumsal normların dışında kalan davranışlarından rahatsız olmamış hatta bunları çekici bulmuştur.

Toplumsal öğretilerden bağımsız büyüyen iki karakter kendilerine has özellikler geliştirmiştir. Diyebiliriz ki, Raif Efendi'de toplumsal kıstaslara göre kadınlık Maria Puder'de ise erkeklik vardır. Bu iki zıt kutup, onların birbirlerinden hoşlanması ile sonuçlanır. Ancak Raif Efendi, Maria Puder'i (Kürk Mantolu Madonna'yı) ilk gördüğü anda aşık olduğunu sanmış ve arayışına çıktığı insanın o olduğu kanaatine Maria Puder'in kendisini henüz görmeden önce varmıştır.

Maria Puder ise Raif Efendi gibi düşünmez. Erkeklere karşı duyduğu önyargı ve kin karışımı his onun duygusal olarak da bağlanmasını engeller ve kendi kişiliğini yok sayacak, sıfırlayacak bu bağı kabullenmek istemez.

Raif Efendi ile kıyaslandığında hissettiği duygular oldukça farklıdır. Raif Efendi içinde bulunduğu yalnızlıktan onun sayesinde kurtulma ümidiyle “aşk” olarak adlandırdığı bağımlı bir duygusal ilişki arayışındayken, Maria Puder, onu da kendi çevresindeki kadınlar gibi bağımlı ve korunmaya muhtaç biri olarak görmektedir.

Maria Puder'e göre bir erkek toplumsal kıstaslardan arınmış, kadın ve erkek rollerine yakınlığı olmayan, tamamen kendi gibi olan ve insan olarak olgunlaşmış biri olmalıdır. Ancak kendisinin de belirttiği gibi Raif Efendi kadın karakterine daha yakındır ve onun eleştirdiği bağımlılık Raif Efendi'de fazlasıyla vardır. Bu da Maria Puder'e ona romantik aşk beslemeyi olanaksız kılar.

Yozlaşma Temi:

Kürk Mantolu Madonna romanında yozlaşmanın tipik göstergeleri Raif Efendi'nin aile üyeleri etrafında şekillenir. Sabahattin Ali bu kalabalık ve her biri yaşamak için bir diğerine bağımlı aile fertlerini özenle tasvir etmiştir: “*Sonradan bu eve gidip geldikçe bu çocukların hepsiyle ahbab oldum. Hiç de fena insanlar değillerdi. Yalnız boş, bomboş mahluklardı. Yaptıkları münasebetsilikler hep buradan geliyordu.*

İçlerinin esneyen boşluğu karşısında istihfaf ve tahkir etmek, onlara gülmek suretiyle kendilerini tatmin edebiliyorlar (...) “-Mualla'nın düğünde giydiği o tuvalet neydi ayol? Kih kih kih!”, “-Kız bizim oğlanı nasıl tersledi bir görseydin ... Kah kah kah!”(Ali,2015,28)

Hamdi karakteri de romanda yozlaşmış, değerlerini ve insani vasıflarını yitirmiş bir diğer kutbu oluşturur. O kaba saba, duyguları bakımından tutarsız, üstünlük kurmaktan çekinmeyen tipik bir müdür muavini profili çizer. Sosyo ekonomik durumu ile ruh dünyası birbiriyle tümüyle örtüşmüş dolayısıyla Toplumcu-Gerçekçi romanın da tipik “başarılı ama yoz” karakterlerinden birine dönüşmüştür.

Sanat Temi:

Romanın ilk hikaye örgüsündeki Anlatıcı, Raif Efendi ve Maria Puederin ortak noktaları sanatçı ruhlu olmalarıdır. Her üçü de sanatla doğrudan ilgilidirler. Anlatıcı, edebiyat düşününü ve şiirler yazan, duygusal, melankolik bir gençtir. Elbette bu hassasiyeti kendisini mesai arkadaşı Raif Efendi'ye yakınlaştıran yegane özelliğidir de. Derin bir gözlem gücüne sahip olan Anlatıcı, günler boyunca karşı masada oturan Raif Efendiyi gözlem altına alır. Etrafındaki insanların Raif Efendi'ye yaklaşımı ve Raif Efendi'nin bu yaklaşımlara karşı sukut içinde kalışı ilgisini çeker. Hatta aralarındaki ilk yakınlaşma, Raif Efendi'nin kendisine sinirlenip azarlayan patronu Hamdi'nin bağırarak yüzünü çizmesi ve bu usta çizimi Anlatıcı'nın görmesi ile gerçekleşir. Zamanla gelişen bu yakınlık arkadaşlığa dönüşecektir. Anlatıcı'nın naifliği Raif Efendi'nin naifliğini çözmesine yardımcı olur.

Hikayenin ikinci yarısında kendisinden öğreniriz ki, Raif Efendi, kısa bir süre İstanbul'da resim eğitimi almıştır ancak resmin de bir nevi ifade, bir iç ifadesi olduğunu anlayıp, okulun kendisine öğreteceği bir şey olmadığı düşüncesiyle yarım bırakmıştır. Fakat bu yarım eğitim yıllar sonra kendisine yaşama sevinci getirecek olan kadını tanımasına sebep olacaktır. Bir portre karşısında derin duygulara kapılır, kendini tamamlanmış hisseder. Çünkü ilk kez bir kadını bu kadar yakından inceleyen Raif, ister istemez ona karşı tarifsiz bir yakınlık duyar. Sanki sanat aşkı onu peşinden koşacağı başka bir aşka sevk etmiştir.

Maria Puder ise diğer iki erkekten farklı olarak tam bir sanatçıdır. Resim, müzik onun yalnız iç dünyasının bir ifadesi olmakla kalmamış, yaşama biçimi ve koşullarını da belirlemiştir. Hayatını keman çalıp, şarkı söyleyerek kazanırken çizmeye devam eder. Sanatının estetik niteliğini ise karakteri ve dünya görüşü belirler. Kürk Mantolu Madonna tablosu biraz da bu yüzden Orijinal/ biricik ve ideal kadın formuna uygundur. Ayrıca koşullar ne olursa olsun romanın geçtiği dönemde kendi sanatının geliri ile geçinen biri olması onu iş anlamında dikiş tutturamamış ve bu yüzden mutsuz iki erkekten ayırır. Onlar için sanat neticede bir hobiyeye dönüşmüş gibi görünmektedir.

Sanat üç karakter için de mutlu olmadıkları sosyal ortamdan, hayattan kaçış için bir araç halini alırken her birinin bir diğerini tanıması ona yakınlaşması için vesile olmuştur. Her üçü de ancak sanat yaparak mutlu olmakta kendilerini rahatsız oldukları çevreden soyutlamayı başarmaktadır. Kendisini dış dünyadan soyutlayan edebiyat düşkünü olan genç Anlatıcı, Raif Efendi'ye, resme ve güzel sanatlara ilgili, suskun ve içine kapanık yaşamakta olan Raif Efendi ise Maria'ya, Maria ise şarkı söyleyip keman çalarak geçimini sağladığı Atlantis Kabare'de Raif Efendi'ye sanat sevgisi sayesinde yakınlaşır. Her üçü için de sanat yaşanabilir bir dünya için kaçınılmazdır. Sanat onlar için avutucu ve umut vadedendir. Yaşadıkları düzen içinde olası bir dünyayı yalnız sanatla var edebilirler.

Aydın Temi:

Anlatıcı, Raif Efendi ve Maria Puder kentsoylu aydın modelini temsil eder. Aldıkları eğitim ve yaşam koşulları dolayısıyla çevresine ayak uyduramamış, kendi aykırılıkları içinde hayata tutunmaya çalışan kişilerdir. Bu çabadan dolayı buldukları konumdan mutsuz, asıl yapmak istediklerine ya da herhangi bir başarıya ulaşamamış ve bu nedenle de içlerine kapanmışlardır. Bu içe kapanış onların yalnızlaşmasına ve hayatı yeterince yaşamamalarına sebep olur. Hassasiyetleri arttıkça yitirdikleri çoğalır. Sanki örtük, sosyolojik bir “kader” yolları asla kesişmeyecek bu üç karakteri bir araya getirmiş; zayıf bağlarla birbirine iliştiirmiş sonra da savurup atmıştır. Bu dünyanın hangi şehrinde olursa olsun (ister İstanbul ister Berlin) Aydın'ın kaçınılmaz yazgısıdır. Maria Puder bile daha gelişkin bir kültürün unsuru olmakla bu yazğıdan kurtulamaz.

Mutsuzluk Temi:

Anlatıcı, edebiyatla ilgilenen sanatsever bir gençtir ve memuriyetten atılmış umutsuz bir halde iş aramaktadır. Arkadaşlarından yardım alarak geçinmekte ve bu yüzden arkadaşlarına karşı kendisini daima mahcup hissetmektedir. Maddi durumunun kötülüğü çevresiyle kurduğu ilişkiyi bozmuş ve onu son derece mutsuz etmiştir. Çevresine karşı başarısız, dikiş tutturamamış biri olarak görünmek kendisini yıpratmıştır. Bu yüzden çoğu kez, görüşmek istediği arkadaşlarından bile uzak kalmaya çalışmış, onlarla arasına para ilişkisi sokmamaya gayret göstermiştir. Mutsuzluk anlatıcısı daha en başta kuşatmış görünmektedir.

Bütün bu mutsuzluğunun üzerine, okul arkadaşlarından biri olan Hamdi ile karşılaşır. Hamdi, zamanında okulla ilgisi olmayan, bu yüzden de çevresindekilere göre gelecek vaat etmeyen bir gençtir. O günlerde ise, bir fabrikada müdür muavinliği yapmaya başlamış, evlenip çoluk çocuğa karışarak şaşkıncu bir şekilde düzenini kurmuştur. Hamdi Anlatıcı'ya çalıştığı şirkette bir iş ayarlar. Bu aslında onun tam da ihtiyacı olan ve mutlu etmesi umulan bir durum iken, Hamdi gibi birinde değişim görmek ve yardımı ondan almak zorunda kalmak mutsuzluğun esas sebeplerinden birine dönüşür.

Anlatıcı işi kabul eder etmesine ancak, hem içine düştüğü bu durumdan hem de işteki pozisyonundan memnun kalmaz. Sanki mutsuzluğu perçinlenmiştir. Hamdi'nin yoz ve kaba davranışları, afra tafraları, çiğ tutumları yüzünden şirkette giderek sessizleşecek ve bir nevi içine kapanır. Taa ki, Raif Efendi ile tanışıp, onun gibi derinlikli bir insanla arkadaşlık etmeye başlayana kadar. Bu aşamada Anlatıcı'nın kendi mutsuzluğu üzerine bir de Raif Efendi'nin mutsuzluğu eklenir. Kendi mutsuzluğunu unutarak, Raif Efendi'nin yaşadıklarına, üzüntüsüne üzülür, hayatı boyunca gördüğü muameleden ötürü içi acır ve bir kez daha mutsuz olur.

Raif Efendi, yeryüzünde mutsuzdur, insanların kendisine biçtiği rolü iyi oynayamadığını düşünür. Raif Efendi'nin kafasının içinde yaşadığı kişilik ile dış dünyaya yansıttığı kişilik taban tabana zıttır. Zihninde, kendini cesur, girişken, konuşkan bir kişiliğe bürünen Raif Efendi, gerçek hayatında tutuk, çekingen ve sessizdir. Bu da onun herhangi bir türden ilişki kurmasını zorlaştırır. Raif Efendi aşık olduğu Maria Puder dışında, ne ailesine ne çocuklarına ne de çevresine yakınlık

duymaz. Bu yönüyle tipik mutsuz bir insanın donukluğuna sahiptir. Mutsuzluğu çocukluğunda başlamıştır ve ölünceye kadar devam edecektir.

Maria Puder, İyi eğitim almış, sanatçı ruhlu güçlü bir kadındır. Resim yapabiliyor, keman çalabiliyor ve şarkı söyleyebiliyordur. Bütün bu becerileri sayesinde para kazanıyor ve kendisinin ve annesinin geçimini sağlayabiliyordur. Bunlar mutluluk kaynaklarıdır. Ancak, resim dışında yaptığı işlerden biri olan Atlantis kabaredeki şovu (keman çalıp, şarkı söylemek) onu mutsuz etmektedir. Çünkü çalıştığı yerde aslında hiç de muhatap olmak istemediği türden bir sürü erkekle, insanla yüz yüze, göz göze gelmek, bir tür iletişim kurmak zorunda kalmaktadır. Babası tarafından ezik ve bağımlı bir hale getirilen annesi, kendi ayakları üzerinde duramadığı için onun bütün bakımını Maria üstlenmiştir. Annesinin bu durumu ve ona bakmak için yapmaya çalıştığı iş de onun kendisini kötü hissetmesine neden olmaktadır. Bu da hayatına yansıyan mutsuzluğun ikinci katmanını yaratır. Maria Puder'in esas mutsuzluğu ise Raif Efendi ile olan ilişkisinden doğacaktır. Koyduğu bütün engellere rağmen romantik aşkın içine çekilmekten kendini koruyamayan Puder, sonuçta bu aşkın ürünü bir çocukla ortada kalakalır. Raif, çoktan ülkesine dönmüştür. Üstelik geride aşkın kendisini çağırmasını bekleyen doğu tarzı edilgen bir kadın bırakarak... Kudretini, baskınlığını ve cazibesini sonsuza dek kaybetmiş olan Maria artık gerçekten mutsuzdur.

Kadın Temi:

“Ben bu kadını yedi yaşımdan beri kurduğum kitaplardan, beş yaşımdan beri kurduğum hayal dünyalarından tanıyordum. Onda Halit Ziya'nın Nihal'inden, Vecihi Bey'in Mehçure'sinden, Şövalye Buridan'ın sevgilisinden ve tarih kitaplarında okuduğum Kleopatra'dan hatta mevlüt dinlerken tasavvur ettiğim, Muhammed'in annesi Amine Hatun'dan birer parça vardı. O benim hayalimde bütün kadınların bir terkibi, bir imtizacıydı.” (Ali, 2015, 55)

Gerçek hayatta kadınları anne ve abla rolüyle tanıyan Raif Efendi, bunun dışında okuduğu kitaplardan aşınadır onlara. Maria Puder dışında hiçbir kadınla ilişki yaşamamış olan Raif Efendi ya kurduğu hayallerde mahalleden tanıdığı bir kızı kahramanca kaçırmakta ya da ilgi duyduğu kadın ona yüz verdiğinde kendisi arkasına bakmadan kaçmaktadır.

Bu açıdan baktığımızda raif Efendi için aşkın ulaşılmazlıkla bütünlendiğini, şayet hayatın realitesi içinde bu kadınlardan herhangi birine temas etme imkanı yakalarsa, bu temasla birlikte aşkın da yitip gittiğine şahit olduğunu söyleyebiliriz. Kavuşamama hayali sanki aşkın aurasıdır. Dolayısıyla kadın imgesi bu ulaşılmazlık aurasıyla yani bir çeşit soyut figür ya da Maria Puder'in tablosu örneğinde olduğu gibi bedensiz bir varlık biçiminde açığa çıktığında onun tarafından beğenilir. Roman boyunca erotik bir imge değil, tersine bu açıdan köreltilmiş soyut bir yaşam deneyimi, fikir, mecazdır.

Raif Efendi'nin karısı Maria Puder'in tersine kadın imgesinin somut, kanlı canlı örneğini oluşturur. Belki de bu yüzden Raif onunla evlenmiş, üç çocuk yapmış ve ona asla aşık olmamıştır. Karısı ulaşılmaz olan hiçbir güzelliği ve değeri temsil etmez. Aksine yoz ve aleladedir. Fakat talihin garip bir cilvesi gibi en ulaşılmaz noktada ikamet eden o en soyut varlık yani Maria Puder'in dolaylı geri dönüşü bir kız çocuğu aracılığıyla olur. Gizli aşkın meyvesi de somut kanlı canlı bir varlıktır. Raif ise çocuğu görmezden gelir ve asla yakınlık kurmaz...

I.4 ROMANDAKİ KARŞITLIKLARIN İNCELENMESİ

Cinsiyetler arası Karşıtlık:

Kürk Mantolu Madonna romanında cinsiyetler arası karşıtlık, kadında erkek erkekte ise kadınlık özellikleri barındırılarak ortaya konulmuştur. Ancak bir kadında görülebilecek ürkeklik, çekingenlik, güçsüzlük, naiflik, utangaçlık gibi özelliklerin Raif Efendi'de hemen hemen hepsine rastlayabiliriz. Çocukluğundan beri taşıdığı bu özellikler ileriki yaşlarında kendisinde Türk/Anadolu erkeğine ve hatta erkeğe yakışmayan bir hal tavır sergilemesine neden olacaktır. Kendi ülkesinde annesi dahil hiçbir kadınla gereken iletişimi kuramayan Raif Efendi, Kürk Mantolu Madonna tablosu ile karşılaştığında romanlardan tanıdığı ve hayran olduğu kadın imgesinde aslında kendini yüceltir. Roman boyunca birbirlerine ne kadar yaklaşırlarsa yaklaşsınlar kadın ve erkek cinsinin asla bir bütün oluşturmadığını uzlaşmadığını ve ortak bir duyguda bir değer yaratmadığına şahit oluruz. Belki de bu yüzden erkek daima yarım, kadın ise kudretsizdir. Beklenen onların hiç değilse aşkta birleşerek “insana” dönüşmesi iken tam tersi olur ve sonsuza dek yokluğa yani yarımliğa mahkum edilirler.

Raif: “(...) Birbirimize her zamandan ziyade yakın olmamız lazım gelen bu anda neler söylüyorsun?”

Maria: “Hayır dostum, hayır!” dedi, “birbirimize her zamandan ziyade uzağız! Çünkü artık bir ümidim yok. Bu sondu... Bir defa da bunu tecrübe edeyim dedim. Belki bu noksandı, diye düşündüm. Ama değil... içimde hep o boşluk var... Daha da büyümüş olarak... Ne yapalım? Kabahat sende değil... Sana aşık değilim. Halbuki dünyada sana aşık olmam icap ettiğini, sana da aşık olmadıktan sonra hiç kimseyi sevmeyeceğimi, bütün ümitlerimi terk etmem lazım geleceğini gayet iyi biliyorum ...”(Ali, 2015:119)

Birey ve Toplum Karşıtlığı:

Raif Efendi, Balıkesir/ Havran'da doğar ve çocukluğunun büyük bir bölümünü bu bölgede geçirir. Ailesi dönemin varlıklı insanları arasındadır. Raif Efendi herhangi bir maddi sıkıntı ve zorluk yaşamadan büyür. Havranlı hali vakti yerinde fabrikatör bir ailenin çocuğudur. Ailenin tek erkek çocuğu olan Raif Efendi'ye, öncelikle ailesi olmak üzere çevresi bazı roller yükler. Bu roller çevresi tarafından şekillendirilmiş ve

kabul görmüş kalıplardır. Bunların arasında en öncelikli olanlar ise, erkek karakterine uygun davranması, ona uygun nitelikler taşıması ve iyi bir eğitim almasıdır. O dönemde kadınlardan çok erkeklerin eğitimi önemsenir, erkeğin iyi bir eğitim alıp, ailesini geçindirmesi toplumsal bir gereklilik olarak kabul edilir.

Birey elbette ki toplumun bu beklentilerini bilerek doğmaz, bu beklentiler onun içinde bulunduğu sosyal toplum tarafından ona hissettirilir veya aktarılır. Bulunduğu toplum farklılık gösterdikçe bu beklenti ve roller de değişebilir. Ancak Raif efendinin bulunduğu ve yetiştiği toplumda, karakterin bazı özellikleri kabul görmez. Bunlardan en baştakileri çekingenliği ve erkek çocuğu olmasına rağmen kızlara özgü bir özellik varsayılan içli olma özelliğidir. Bu ve benzer özellikler yani sosyal hayatın beklentileriyle Raif Efendi'nin doğal mizacı arasındaki çatışma ilk karşıtlığı yaratır. Bu karşıtlık ömrü boyunca devam edecek ve hayatının her aşamasına biçim verecektir.

Raif Efendi başka bir toplumda veya ataerkil yapıyı önemsemeyen bir baba ile büyümüş olsaydı belki o toplum normlarında kabul görecekti. Ancak, Raif Efendi'nin babası ataerkil bir karakter olarak çizilir. Varlığını ve ailesini devam ettirmek için tek oğlu Raif'in ona yakışır bir oğul olmasını umar. Eğitimi konusundaki kaygısı ve verdiği önem bu düşüncesinden kaynaklanır. Oğlunun, sosyal çevre ve dönem tarafından yüklenen role uygun olduğuna kendisi de ikna olmak ister. Varlıklı olmasına güvenerek, toplumun onayladığı, güçlü bir erkek karakter yetiştirmek amacındadır. Oysa Raif, bu niteliklerin pek azına sahiptir ve gelişimi hiç de babasının öngördüğü gibi olmayacaktır. Herşeye rağmen baba oğlunun eğitim alması için birçok yol dener. Eğitim ile başlayan rolü yerine getirmedeki başarısızlık, Raif'den beklenen en temel rolü ve görevi üstlenememiş olmasının göstergesi gibidir.

Babasının isteği üzerine iyi olduğunu düşündüğü, kendisini ifade etmesini gerektiren resim alanında ilerlemek için gittiği okulda çekingenliği sebebiyle başarılı olamaz. Raif Efendinin çekingenliği çocukluk döneminde başlamış ve ilerleyen yıllar boyunca devam etmiştir. Mesleki eğitim için babası tarafından gönderildiği

Almanya’da yine aynı çekingenlik sebebiyle insanlarla kolay iletişime de geçemez. Türkiye’ye dönüp bir çevirmen memur olarak çalıştığı bankada da yine çekingenliği sebebiyle üstünden hak etmediği azarlar işitir. Çocukluktan geliştirdiği ve hayatını zorlaştıran bu negatif özellik, ailesinin, özellikle de babasının etkisiyle aşağılık kompleksine dönüşmüştür.

Raif Efendi’nin başarısızlığı ve akranlarına göre farklı olduğu açık olan karakteri onu kendi dünyasında yaşamaya sevk eder. Kendi dünyası, hayalleri ve okuduğu kitaplardaki hikayelerden oluşur. Raif Efendi dış dünyayı kitaplar aracılığıyla algılar, onlar aracılığıyla değerlendirir.

Raif Efendi’nin aşırı çekingenliği, iç dünyasında ve kitapların karakterleri ile kendini özdeşleştirerek yaşamayı yetişkinliğinde de devam edecektir.

Karakterin bu kadar iç dünyasında yaşaması ve dış dünyaya kapalı olması, topluma karşı yabancılaşmasına sebep olur. Raif Efendi kendisini toplumdan kendi isteğiyle geri çeken bir karakterdir. Anlatıcıya göre: Raif Efendi’de insanı çeken bir giz, dışa vurmayan bir derinlik, bir güç, bir zenginlik var gibidir. Gerçekte Raif Efendi çevresini iyi gören, sezgileri güçlü, olup bitenleri iyi anlayan, insanın ruhunu okuyan biridir. Onun küçük insanların zalimce davranışları karşısında sessiz kalışı, gerçek anlamda bir olgunluğun belirtisi olduğu kadar bir yılgınlığın belirtisidir de. Yapılan muameleye katlanması, ona karşı yapılan haksızlığa göz yumması ve sesini çıkarmadan çevresindeki en yakınlarının dahi ondan istifade etmesine izin vermesi kendi hakkındaki yargısından kaynaklanıyor gibi gözükmektedir.

Raif Efendi’nin, içinde bulunduğu toplumun erkek modeline yüklenen nitelik ve davranışlarına uymadığı, ailesinin ona yüklediği sorumluluk ve rolleri üstlenemediği ve çekingen olan karakterine bu etkenlerin biçim verdiği söylenebilir. Çekingenliği ve insanlardan kopuk olmasında ise kitaplardaki dünyaya, kendi hayal dünyasına sığınmasının etkin olduğu açıktır.

Maria Puder, toplumsal yapının cinsiyetle özdeşleştirdiği özelliklere tamamen karşı; güçlü, ekonomik özgürlüğü olan ve toplum tarafından kadınlara yüklenen, itaatkâr olma, yumuşak huylu ve pasif olma gibi rolleri reddeden bir karakterdir. Almanya’da yaşayan Puder Polonya asıllı Yahudilerdendir. Kendi vatanından göçmesi ve farklı bir ülkede yaşaması, onu topluma karşı yabancılaştırır ve köklerinden kopuk olma hassasiyetiyle toplumdan uzaklaşır.

Maria Puder’in güçlü ve toplumsal normları reddeden kişiliğini oluşturan faktörler arasında ilk olarak babasız büyümüş olması ve küçük yaşta annesine bakma sorumluluğunu üstlenmesi gelir. Yetişkinliğinde dâhi annesi ile yaşayan Maria Puder, onun her zaman kendisine ihtiyaç duyan zayıf bir kadın olduğunu düşünür. Babası ölünce, annesine destek olmanın yanı sıra, babasının koruyuculuk ve güç rolünü o üstlenir. Maria Puder’e göre annesi diğer hemcinsleri gibi zayıf ve duygusaldır. Bu yüzden, annesine bakmak için ressamlığının yanı sıra hiç sevmediği başka bir iş ile geçimini sürdürür:

"Ben buradaki nebatları seyrederken biraz da kendimi düşünüyorum!" dedi. "Belki asırlarca evvel bu ağaçlarla, bu garip çiçeklerle aynı yerlerde yaşamış olan ecdadımı hatırlıyorum. Biz de bunlar gibi yerimizden sökülüp dağıtılmış değil miyiz? Ama bunlar sizi alakadar etmez... Doğrusu beni de pek alakadar etmiyor... Yalnız bana birçok şeyler düşünmek, kafamın içinde birçok şeyler yaşamak imkânını veriyor... Göreceksiniz ya, ben dünyadan ziyade kafamın içinde yaşayan bir insanım... Hakiki hayatım benim için can sıkıcı bir rüyadan başka bir şey değildir... Babam, ben daha küçükken öldü. Evde annemle ikimiz kaldık. Annem, tabii olmaya, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta bir timsaliydi. Hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha doğrusu bu itiyadı asla kazanmamıştı. Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmeye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum. Böylece erkek tahakkümü görmeden, yani tabii olarak büyüdüm (Ali, 2015: 97).

Sabahattin Ali romanı boyunca Maria Puder’in ruh dünyasına, toplum ve kendisine dair gözlemlerine ağırlıklı olarak yer verir.

Siz benim Atlantik'teki işimi belki pek hazin buldunuz, hâlbuki ben onun böyle olup olmadığını farkında bile değilim... Hatta bazen beni eğlendirdiği de oluyor... Zaten bu işi annemin yüzünden yapıyorum. Ona bakmaya mecburum ve bir sene zarfında yaptığım birkaç resimle geçinmek imkânı yok...(Ali, 2015: 92).

Maria Puder zayıf bir insan olmanın bir kişinin kendisine ve çevresine verdiği rahatsızlığı, zorluğu görmüştür. Bu sebeple annesi gibi olmamak için güçlü olmayı ve kendi ayakları üstünde durmayı çok önemser. Kaldı ki, anne örneğini diğer hemcinslerinde de gözlemler.

Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşu... Neden? Niçin daima biz kaçacağız ve siz kovalayacaksınız? Niçin daima biz teslim olacağız ve siz teslim alacaksınız? Niçin sizin yalvarışlarınızda bile bir tahakküm, bizim reddedişlerimizde bile bir âciz bulunacak? Çocukluğumdan beri buna daima isyan ettim, bunu asla kabul edemedim. Niçin böyleyim, niçin diğer kadınların farkına bile varmadıkları bir nokta bana bu kadar ehemmiyetli görünüyor? Bunun üzerinde çok düşündüm. Acaba bende anormal bir taraf mı var, dedim. Hayır, bilakis, belki diğer kadınlardan daha normal olduğum için böyle düşünüyorum (Ali, 2015: 97).

Maria Puder, kadınlara dayatılan rollerin farkındadır ve kolay yolu seçerek uymaya değil kendisi olmaya, ondan beklenen rollere karşı koymaya kararlıdır. Bu özelliklerinden dolayı da “iyi kadın” veya “kadın” olarak algısı farklıdır. Maria Puder, için kadın cinsiyeti, biyolojik cinsiyet gibi doğuştan getirilmez, aksine yapaydır. Zira toplumlar tarafından inşa edilen ve kadınlara yüklenen özelliklerdir.

Erkek egemen toplum, kadın için toplumsal cinsiyet rolleri belirlemiş ve kadınlardan bunlara uymalarını beklemiştir, bu roller kadınları edilgen kılar. Çoğu sosyal alandan geri çekmiştir. Kürk Mantolu Madonna eserinin kadın karakteri de bu rollere, edilgenliğe ve geri çekilmeye karşı tutumuyla feminist teoride temsil edilen Kadın’a yaklaşmıştır diyebiliriz.

Maria Puder, bu özellikleri ile gerçekte erkek tanımına daha uygundur. Kürk Mantolu Madonna eserinin erkek karakteri Raif Efendi'nin karşı kutbunu oluşturur. Raif Efendi toplumun gözünde ne kadar az eril özellik taşıyorsa, Maria Puder'de o kadar az dişi özellik taşır:

Sakin siz de başka erkekler gibi düşünmeyin..." dedi. "Sözlerime başka manalar vermeye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım..." (Ali, 2015: 77).

Ölüm ve Yaşam Karşıtlığı:

"Bir hayatı baştan aşağı dolduracak kadar zengin olan hatıralar, böyle kısa bir zamana sıkıştırıldıkları için, hakikattekinden daha canlı, daha tesirliydi. Bunlar bana on seneden beri bir an bile yaşamamış olduğumu; bütün hareketlerimin, düşüncelerimin, hislerimin benden uzak bir yabancıya aitmiş kadar, benden uzak olduğunu gösteriyordu. Asıl "ben", otuzbeş seneye yaklaşan ömrümde ancak üç dört ay kadar yaşamış, sonra, benimle alakası olmayan manasız bir hüviyetin derinliklerine gömülüp kalmıştım." (Ali, 2015: 157)

Raif Efendi'yi bulunduğu sosyal hayatın sıkıntılarından kurtarıp, hayata bağlayan ilk unsur sanattır. Çocukluğunun sıkıntılı dönemlerinde kendisini sanata yönlendirmiş, okuduğu kitaplar kendisine yeni ve yaşanabilir bir dünya kurması için eşi bulunmaz bir fırsat yaratmıştır. Ardından resme olan merakı da bir iç döküş aracı olmuş ve dolayısıyla bir rahatlama sağlamıştır. Ailesinin bitmek bilmeyen beklentileri, üstü kapalı bir şekilde yüklediği sorumluluklardan kaçış yolu olarak kullandığı resim, onu yıllar sonra hayatına ilk ve tek yaşam enerjisini verecek olan Kürk Mantolu Madonna tablosuna kadar götürür. Bu tablo hayat boyu birlikte olmayı arzuladığı kadın olan Maria Puder ile tanışmasını sağlar. Kürk Mantolu Madonna tablosu onun aşık olduğunu sanarak hayata tutunduğu önemli bir anın en belirgin nesnesiyken, peşinden sürükleneceği kadına giden yolun krokisi gibidir.

Maria Puder ile tanışır ve onunla üç dört ay süren mutlu bir beraberlik yaşar. Babasının ölümü ile Türkiye'ye dönünce bu mutluluk kesintiye uğrar. Yaşam

kaynağı, enerjisi olarak gördüğü kadını yanına almak için kendi çapında planlar yapsa da Raif Efendi zamanı iyi kullanamaz ve aylarca mektuplaştığı kadından mektup alamamaya başlayınca hayata küser. Bu onu yavaş yavaş lme götürecek düşüncelere sevk eder. Başka birini bulduğunu ve kendisini unuttuğunu düşünerek içine kapanır. Ona yolladığı mektuplar geri geldiğinde ise hepten yıkılır. Kendi intiharını hazırlar gibi başka biriyle evlenir ve çoluk çocuğa karışır. Bir şirkette eviri yapmaya başlar ancak çalıştığı yerde de kimseyle gerçek bir ilişki kurmaz. Ailesi, işi, sosyal çevresi, cinsiyeti onu hayattan koparan, varlığını reddeden unsurlar halini alır. Ancak yıllar sonra Maria Puder'den bir kızı olduğunu öğrenmesi ve bunun üzerine bir günlük tutması bir yaşam belirtisi gibi görünse de, Maria Puder'in ölüm haberi zerine Raif Efendi derin bir acı yaşar ve bile isteye kendi fişini çeker gibi: kızını sahiplenememesi, yazdığı günlüğü Anlatıcı'dan yakmasını istemesi kendini cezalandırması gibidir. Nitekim bir süre sonra da kendisinin hayata tutunacak hiçbir şeyin kalmadığını anlaması ve Maria'ya yaptığı haksızlığın acısıyla kendini ölümün kollarına bırakır.

1.5 KİŞİLEŞTİRME VE İLİŞKİLER DÜZLEMİ

Ana Karakterler:

Anlatıcı:

Anlatıcı, Roman'ın okuyucusuyla ilk buluşan kahramanı ve Anlatıcısı olan isimsiz “**Anlatıcı**”, yirmi beş yaşında edebiyat meraklısı, okuyan, yazan ince ruhlu bir gençtir. Romanın başlarında işsiz ve çaresiz bir haldedir. Zaman zaman arkadaşları cep harçlığı verir, bazıları kendisine geçici işler bulur ve bu sayede günü kurtarır. Ta ki bir gün yolda okul arkadaşı Hamdi'ye rastlayana kadar. Hamdi, müdür muavinliğini yaptığı bir şirkette kendisine iş ayarlar. **Anlatıcı**, hem mahcup hem de müteşekkir bir halde işi kabul eder. Yapacağı iş: şirketin bazı bankalarla yaptığı yazışmaları banka-şirket arası getirip götürmektir. Artık az ama düzenli ödenecek olan bir maaşı ve kendisine ait bir masası vardır. Bu masa şirkette küçük bir odada Raif Efendi'nin masasının tam karşısındadır. Odaya girdiğinde sessiz sedasız hallerinden Raif Efendi'nin Hamdi'nin bahsettiği mesai arkadaşı olduğunu hemen anlar. Selamlaşır, tanışır. Anlatıcı günlerce Raif Efendi'yi merakla gözlemler. Başta müdür muavini Hamdi olmak üzere şirketteki herkes Raif Efendi'ye karşı kaba ve düşüncesizce davranırsa da Anlatıcı, onun bu davranışları hak etmediğini düşünmektedir. İşittiği onca lafa ve hakarete rağmen sükunetini korumayı başaran bu adamın görüldüğünden daha farklı biri olduğunu hissetmektedir. Ancak elbette ki nasıl oluyordu da bu kadar lafa söze karşı bir söz söylemeden, bir nebze olsun sesini yükseltme ihtiyacı duymadan, aynı özenle ve şevkle işini yapma devam edebildiğine bir türlü anlam verememektedir. Her şeye rağmen şirketteki birçok insandan daha yakındır kendisine. Raif Efendi ile sohbet eder ve birlikte dışarıda oyun oynadıkları olur. Bir gün Raif Efendi hastalanır ve Anlatıcı, şirket yazışmalarından birini çevirmesi için Raif Efendi'nin evine götürmek zorunda kalır.

Raif Efendi evde de öyle suskun, öyle bitkin bir haldedir ki, kendisini hor gören aile fertlerine dahi aksi bir söz söylemeyi gereksiz bulan, mutsuz bir adamdır. **Anlatıcı**, işte o zaman mesai arkadaşını daha da iyi anlar. Ona göre, kalabalık ve birbirinden kopuk bir aile, düşüncesiz ve bencil aile fertleri karşısında Raif Efendi'nin

suskinluğu bir nebze olsun anlaşılır bir hal almaktadır. Anlatıcı, Raif efendiyle bu ziyaretin ardından daha da yakınlaşır. Ev ziyaretleri daha da artar. Anlatıcı sanki Raif Efendi'yi kaba şirket çalışanlarının, ilgisiz aile fertlerinin, düşüncesiz tavırlarından adeta onu korumak, yalnız bırakmamak için Raif Efendi ile daha da yakından ilgilenir. Aralarında samimi bir arkadaşlık ilişkisi başlar. Anlatıcı bu durumdan son derece mutludur. Bu mutluluk ta ki Raif Efendi'nin içinde ne büyük fırtınalar koptuğunu anlayana ve onun sessizce hayattan çekip gidişine kadar sürer. Raif Efendi'nin hastalanıp, kendisinden ofisteki eşyalarını toplayıp getirmesini ister. Anlatıcı istemeyerek de olsa bu isteğini yerine getirir. Eşyaları toplayıp evine getirdiğinde eşyaların arasında bir günlüğün bulunduğunu anlar. Raif Efendi kendisinden o günlüğü sobada yakmasını isteyince bütün samimiyetiyle kendisinden bir günlük izin ister. Bu bir gün içinde bu günlüğü okuyup getireceğine ve gözü önünde o günlüğü yakacağına söz verir. Raif Efendi bu istekteki samimiyeti ve merakı anlayarak ona izin verir. İşte bütün sır o gece çözülür. Anlatıcı Raif Efendi'nin günlüğünü sabaha kadar okuyup bitirir. Okudukları karşısında çok şaşkındır. Raif Efendi'nin suskinluğunun ve hayata karşı kayıtsızlığını tüm geçerli nedeni bu günlükte yer almaktadır. Anlatıcı bu suskin ve olgun adamı tam anlamıyla tanıdığı için çok mutludur ancak kendisine verdiği sözü tutmak için günlüğü eve götürdüğünde acı haberi alır. Raif Efendi artık hayatta değildir. Kendine yakışır bir şekilde sessiz sedasız hayattan ayrılmıştır.

Raif efendi yıllar önce tüm çabalarına rağmen aşkın etrafında dolanmış -ancak görünenin ardındaki gerçeği bilmeden yıllarca kendine eziyet ederek- aşkı yakalayamamıştır. Tam da yanlış bildiği gerçeğin ardındaki asıl olanı öğrendiğinde ise artık iş işten geçmiş, kendine ve değer verdiği kadına yaşattığı acının etkisiyle içini dökmek için günlük tutmaya başlamıştır.

Hamdi:

Hamdi, anlatıcının okul arkadaşıdır. O günlerde bir şirkette müdür muavini olarak çalışmaktadır. Anlatıcı ile yolda karşılaştığında kendisini evine yemeğe davet eder. Anlatıcı bu davranışını samimi bularak evine gider ancak bunun bir statü sunumu olduğunu anlayarak rahatsız olur ve evden erken ayrılır. Arkadaşı **Hamdi**, evlenmiş ve hayatını düzene koymuş havalı bir tiptir. Var olan nüfusunu anlatıcı üzerinde güç

göstergesi olarak kullanmakta ve ona şirkette bir iş alanı yaratarak bu gücü ona göstermeye çalışmaktadır. Zaman zaman anlatıcının mesai arkadaşı olan Raif Efendi'ye yetiştiremediği çeviriler yüzünden masası başında bağırp ve kaba davranışlar sergilemektedir. Bu davranışı hem Raif Efendi'nin hem de de oda arkadaşı anlatıcının üzerinde bir güç göstergesi olarak yankılanmakta ve anlatıcı tarafından şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Anlatıcı onun bu tavırlarını çığ bir insanın davranışı olarak nitelendirmekte ve bu durumdan rahatsız olmaktadır.

Raif Efendi:

Babası Havranlı olan Raif Efendi, Havranda doğmuş ve büyümüştür. İl tahsilini orada yapar ve daha sonra bir saat uzaklıktaki Edremit idadisine devam eder. Umumi harbin sonlarında on dokuz yaşında askere alınır ancak daha eğitim döneminde iken mütareke ilan edilir ve yaşadığı kasabaya geri döner. Tekrar İdadiye devam etse de bitirmeyi başaramaz. Zaten okumaya pek hevesli olamayan Raif'in görünen o ki tek yeteneği resim yapmaktır. Bu nedenle babasının da önerisiyle kendisine İstanbul'da bir okul aramaya koyulur. İstanbul Sanayi-i Nefise Mektebi'nde giderek resim öğrenimi görür ancak orada da kendisini pek mutlu hissetmez çünkü bu eğitim süresince anlar ki resim de bir nevi ifade, iç ifadesidir. Bu yüzden kendi kendine resim yapmaya devam eder ve okulu bırakarak uzunca bir süre ne yapacağını bilmeden İstanbul'da dolaşır. Memleketine dönmek için bahaneler arar. Tam da bu sırada babasının kendisi için yeni bir gelecek planı yapmış olduğunu öğrenir.

Çocukluğundan beri sessiz, içine kapanık, hassas biri gençtir. Babası ile arasında soğuk bir ilişki olan, okuduğu kitapların etkisiyle dış dünyadan kopmuş, çevresiyle ilişkisi sadece gözlemden ibaret kalmıştır. Sevgisiz büyüdüğünü itiraf eden ve sevgiden bir parça bulduğunda onu elinden geldiği kadar tedarikli kullanmaya çalıştığını iddia eden Raif, Avrupa'ya karşı yoğun bir merakla sahip, oraları gezmeyi görmeyi çok istemektedir. İşte ansızın bir gün bu isteği Sürpriz bir şekilde gerçek olur. Raif İstanbul'da ne yapacağını bilmez bir halde dolanırken, Sanayici babası, sahip olduğu sabun fabrikasında daha da verimli işler yapabilmek için oğlu Raif'i Almanya'ya göndererek sabun imalatı hakkında daha yeni ve kıymetli bilgiler öğrenmesini ister. Babası, oğlunun, iki yıl içinde bu bilgilerle donanmasını ve memlekete dönerek kendi sabunhanelerini büyütüp, ıslah etmesi yönünde planlar

yapmaktadır. Raif, bu aşamada babasının planlarını düşünmemektedir. O günlerde düşündüğü tek şey Avrupa ve orada tanışacağı ecnebi insanlardır.

Raif, hemen İstanbul'dan yola çıkar. Bulgaristan üzerinden trenle Berlin'e hareket eder. Berlin'e varır varmaz kendisine bir pansiyon tutar ve çok geçmeden Almanca dersleri almaya başlar. Pansiyonda tanıştığı insanlarla çat pat konuştuğu Almancası gün geçtikçe daha da iyi bir hale gelir. Berlin sokaklarında hayran hayran dolaşarak gününü gün eden Raif, bir süre sonra Almanya'ya geliş nedenini unuttur ve ancak babasından aldığı mektuplarla bu nedeni hatırlar hale gelir. Çok geçmeden babasına verdiği sözü yerine getirebilmek için birkaç Türk arkadaşının yardımıyla İsveçli bir sabun firmasına müracaat eder. Referansı yüzünden firma yetkilileri tarafından olumlu karşılanır ve fabrikaya alınır. Ancak yetkililer, hem firmanın prensiplerinden ötürü hem de Raif'in işe olan ilgisizliğinden de olsa gerek sabun yapımı üzerine işin asıl inceliklerini öğretmekten kaçınırlar. Zaten Raif de bir süre sonra fabrikaya uğramaz olur. İlerleyen günlerde o müze senin, bu galeri benim diyerek kendini sanata ve Berlin sokaklarına adar. Bir gün gazetede gördüğü ilan aracılığıyla gittiği resim sergisinde bir tablo karşısında donakalır. İşte o an adeta Raif'in baht dönüşü olur. Tablo Kürk mantolu Madonna adını taşıyan bir kadın portresidir. Bu portredeki kadına müthiş bir yakınlık duyar, içinde tarifi mümkün olmayan hisler uyanır. Neredeyse her gün bu tabloyu görmeye gelir. Yine o günlerden birinde Kürk Mantolu Madonna adını verdiği otoportrenin sahibi olan, ressam Maria Puder Raif'in yanına sokulur ve onun resme olan ilgisini anlamaya çalışarak sorular sorar. Raif kim olduğunu anlayamadığı bu kadının ukalaca soruları karşısında heyecanlanır, saçma sapan cevaplar vererek oradan uzaklaşır. Bir daha da galeriye gelmez. Daha sonra bu kadınla bir kez daha karşılaşacaktır. Onu üçüncü görüşü ise bile isteye olur. Onun Kürk mantolu Madonna olduğunu anlamış ve takip etmiştir. Takip sonunda hayran olduğu kadının bir kabarede şarkı söyleyip keman çaldığını görür. Her şey burada başlar. Tanışıp yakınlaşırlar. Raif, Maria'nın tüm uyarılarına rağmen aralarındaki ilişkiye duygusallık katmaya çalışır. Maria bu ilişkiyi bir kadın erkek ilişkisi olmaktan uzak tutmaya çalışsa da Raif bir o kadar ötesine çekmeye çalışmaktadır.

Raif'in tabloya duyduğu tek taraflı duygu aslında hala devam etmektedir. Maria ise onu bir türlü hayatını geçireceği erkek olarak görmüyor aradığı aşkın onda olduğuna inanmıyordur. Raif onun elbet bir gün kendisini seveceğine inanarak görüşmeye, ilgi

ve alaka göstermeye devam etmektedir. Aslında kısmen başarılı olduğunu düşündüğü an, tamamıyla yanıldığını anladığı an olur.

Yılbaşı gecesi Maria'nın annesi akrabalarını ziyarete Prag'a gider ve Maria ile Raif o geceyi birlikte geçirirler. Önce bir güzel eğlenip içerler daha sonra da Maria'nın evinde birlikte olurlar. Raif bu birliktelikle Maria ile aralarındaki buzların eridiğini ve nihayet ilk adımı attıklarını düşünmektedir. Ancak tam tersi olmuştur. Maria, o gece birlikte olmalarına rağmen Raif'e karşı bir aşk, sevgi hissetmediğini anlar ve bunu da itiraf eder. Raif'in gitmesini ister. Raif, Maria'ya en yakın olduğunu sandığı anın, aslında en uzaklaştığı an olduğunu fark eder. İşte şimdi aynı güvensizliği kendisi yaşamaya başlamıştır. Bir kadın nasıl olur da her şeyiyle kendisini bir adama teslim ettiği an, o adamdan bu kadar uzaklaşabilir? Raif perişan olur. Zaten içine kapanık, hayata tutunamamış biri olarak iyice umutsuzlaşır. Bir süre bu umutsuzlukla Maria'nın çalıştığı yerin kapısında bekleyip durur. Her şeye rağmen onunla konuşup farklı düşünmesini sağlamayı umar. Taa ki, aradan beş gün geçip, Atlantis Kabare'deki görevlilerden Maria'nın hastalandığını bu yüzden günlerdir işe gelmediğini öğrenene kadar. Onu görmeye evine gider fakat komşusundan hastanede yattığını öğrenince iyice kahrolur.

Sonunda hastanede Maria'nın karşısına çıkar. Raif de Maria da daha önce olanlardan pek konuşmazlar. Ancak Raif neredeyse her gün hastanede Maria'yı ziyaret eder. Ona gözü gibi bakar. Sonunda Maria hastaneden çıkar ve Raif ile birlikte aynı evde yaşamaya başlar. Çünkü bilir ki Raif kendisine çok iyi bakacaktır. Raif ona iyi bakar bakmasına da artık eski heyecanı ve duygusu kalmamıştır. Maria onun için bir hasta, o ise sadık ve iyi bir dosttur sadece.

Maria evde, birlikte geçirdikleri günlerden birinde Raif'e onu sevdiğini anladığını itiraf eder. Bu itiraf Raif için pek önemli değildir artık. Nedense eski Raif gitmiş yerine bir başka Raif gelmiş gibidir. Özenle ve ilgiyle baktığı hasta bir arkadaşı gibidir Maria. Bütün bunların üzerine bir de babasının ölüm haberini alınca, Raif memleketine dönmek için harekete geçer.

Maria ile ortak bir karara alırlar. Raif gidecek babasının cenaze işleriyle uğraşacak ve her şeyi yoluna koyduğunda ise Maria'yı yanına alacaktır. Maria ise artık Raif'e karşı

çok net ve çok karalı bir tavır sergileyip ne zaman çağırarak olursa onun yanına geleceğini belirtir. Zaman öyle gelip geçer ki, Raif, Maria'yı yanına alabilmek için planlar yaparken neyi elinden kaçırdığının farkında değildir. Belki de hala yoğun bir istek taşımadığı için ağırdan almaktadır. Aylarca mektuplaşıp birbirlerine kendilerinden bahsederler. Henüz tam olarak bağ kopmamıştır. Maria mektuplarından birinde bir sürprizden bahseder fakat bu sürprizi yanına geldiğinde açıklayacağını söyler. Raif zamanı iyi kullanamaz ve sonunda Maria'nın mektupları kesilir. Kendisini unuttuğunu ve Maria'nın başka bir erkekle birlikte olduğunu bile düşünür. Üstelik ona yazdığı mektupların kendisine ulaşmadığını anlayınca da iyice umudu keser. Bu nedenle evlenir ve başka bir dünya kurar kendisine. Taa ki Maria'nın mektuplarının kesilmesinin nedenini ölümü olduğunu öğreninceye kadar.

Maria ölmüş ve geride kendisinden olma bir kız çocuğu bırakmıştır. Yıllar sonra bir akşamüzeri tren garında gördüğü bir tanıdıktan öğrendiği bu bilgilerle yaptığı yanlışı anlayan Raif, kahrolur ve bütün bu olanları içinden atmak için bir günlük yazmaya başlar. Kara kaplı bir defterin içine sığdırdığı bütün yaşamını dinleriz Raif Efendi'nin. Tıpkı isimsiz anlatıcı gibi biz de onun hayata karşı kayıtsız kalışının nedeni öğreniriz.

Maria Puder:

Maria Puder, annesi Alman, babası Yahudi olan melez bir genç kadındır. Babası küçükken ölmüş, annesine kendisi bakmak zorunda kalmıştır. Babasından kalan parayla iyi bir eğitim almayı başarmış ve keman çalıp şarkı söyleyerek kazandığı parayla annesi ve kendisinin geçimini sağlamaktadır. Annesin, babasına bağımlı bir halde yaşaması yüzünden babası öldüğünde hayata adapte olamadığını gözlemlemiş, onun kendisini düşürdüğü bu durumdan hep rahatsız olmuştur. Üstelik, annesi bu yüzden bakıma muhtaç bir hale gelmiştir. Onun bütün ihtiyaçlarını kendisi karşılamak zorunda kalmıştır. Bu yüzden ona göre hiçbir kadın, bir erkeğe bağımlı yaşamamalıdır. Erkeklerin kadınlara hükmeder tavırlarından oldu olası nefret etmiştir. Erkeklerle karşı güvensiz ve sevgisizdir. Daima kendi ayakları üzerinde durmayı tercih etmiş, özgürlüğüne son derece önem vermiştir. Sevebileceği bir erkeğe de rastlamamıştır. Raif 'e bir resim galerisinde kendi yaptığı, Kürk Mantolu Madonna adlı tablonun önünde dalgın dalgın bakarken rastlar. Bu bakışın günlerce tekrarlandığını görünce Raif ilgisini çeker ve yanına sokulur. Ona birkaç soru sorar.

Ancak Raif, bu sorularda ukala bir ses tonu sezince ne diyeceğini bilemez ve saçma cevaplar verir. Örneğin, tablodaki kadını annesine benzettiğini söyleyiverir. Bu durumdan rahatsızlık duyunca da bir daha oraya gelmez. Daha sonra bir gece yolda karşılaşır, ancak Maria Puder birden ortadan kaybolur, bu yüzden Raif, Kürk Mantolu Madonna diye adlandırdığı kadını gerçekten görüp görmediğinden emin olmaz. Tablodan o kadar etkilenmiştir ki, gördüğü kadının hayal mi gerçek mi olduğunu anlayamamıştır. Üçüncü karşılaşmaları ise Maria'nın çalıştığı Atlantis Kabare'de olur. Çünkü Raif, hayal mi gerçek mi olduğunu anlamaya çalıştığı bu kadını önceki gece karşılaştığı yerde beklemiş, tekrar gördüğünde ise onu çalıştığı yere kadar takip etmiştir. Maria, bu kez ukala değildir, aksine samimi bir ses tonuyla kendisini takip eden bu adamı tanımak ister ve kendisini ziyarete gelen Raif'in masasına oturur. Raifi bir kez daha şaşırtır. O masada başlayan bu arkadaşlık, ikisinin de hiç beklemediği bir şekilde, birdenbire ilerler. Birlikte çok şey paylaşırlar. Birbirlerinden bahsederler.

Berlin sokaklarında, kafelerde barlarda, parklarda baş başa çok güzel zamanlar geçirirler. Maria, sürekli erkeklere güvenmediğinden bahseder ve Raifi kendisiyle ilgili duygusal bir beklenti içine girmemesi konusunda uyarır. Bütün bunlara rağmen ona yakınlaşır ve hatta bir gece onunla birlikte olur. Ancak bu birlikteliğe rağmen Raif'e karşı duygusal bir bağ kuramadığını itiraf ederek onu kendinden uzaklaştırır. Günlerce görüşmezler. Fakat hastalanıp hastaneye kaldırılır ve bir şekilde bunu öğrenen Raif, aradaki bütün soğukluğa rağmen yine de ziyaretine gelince, ona karşı bu kez duygusal bir şeyler hissettiğini anlar. Bunu Raif'e aktardığında ise Raif, eskisi kadar heyecanlı değildir. Raif'in babası ölüp, Raif'in Türkiye'ye dönmesi gerektiğinde ise Maria artık onunla bir yaşam sürmeyi düşünür hale gelmiş ve ona giderken, “ne zaman, nereye çağırırsan gelirim” cümlesini kurmuştur. Ancak günleri Raif'in kendisini çağırmasını bekleyerek geçer. Üstelik karnında Raif'in bebeğini taşımaktadır. Bunu, “sana bir sürprizim var” diyerek Raif'e mektubunda anlatmaya çalışmıştır. Ancak sürprizin ne olduğunu yanına gelince açıklayacağını söyleyerek Raif ile buluşacağı günlerin hayalini kurduğunu da ona belli etmiştir. Fakat Raif, elini çabuk tutmamış, Maria'yı yanına almak için zamanı iyi kullanmamıştır. Maria, bilinmez bir şekilde hayata gözlerini yummuş ancak yakın çevresinin tabiriyle, geride, kimden olduğu belli olmayan bir kız çocuğu bırakmıştır. Kızının babası hakkında bilinen tek şey bir Türk olduğudur.

Yan Karakterler:

Romanda olayların gelişiminde büyük bir etki yaratmayan fakat genel yapıyı ve temel karşıtlıkları oluşturmak bakımından gereklilikleri kaçınılmaz olan birçok roman kişisiyle de karşılaşırız. Bunlar: Kayınbiraderler Cihat ve Mithat, Necla, Nurten, Mihriye Hanım, Nurettin Bey, Ferhunde Hanım, Maria'nın annesi, Raif'in kızı, Frau Tiedemann, Her Döppke gibi yan karakterlerdir.

Yan karakterler olayların gidişine yön vermez en az onun kadar önemli başka bazı görevler üstlenmişlerdir; romanın sosyolojik yapısı, atmosferi ve genel bir ifadeyle romandaki "hayat" onlar aracılığıyla kurulur. Bu kişiler her birimizin hayatında da var olabilecek uzak akrabalar, ahabplar, konu komşudur. Çoğu kez yaşamın akıp giden pratiği içinde varlıklarının bir etkisini hissetmeyiz fakat orada olduklarını, onlar eliyle bazen bir çıkar çarkının bazen şefkatli bir aile ortamının bazen kıskançlığın bazen de yalnızlığın inşa edildiğini biliriz...

I.6 ÇİFT ÖYKÜ KATMANI

Roman iki katmanlı öykü anlatımına sahip olduğu için her iki hikâye de kendi içinde ayrı evreleri bulunur. İsimsiz Anlatıcı'nın kendi hikâyesini kapsayan bölümde: İşsiz ve çaresiz bir haldeyken birden eski okul arkadaşıyla karşılaşır onun sayesinde bir iş sahibi olması ve çalıştığı şirkette mesai arkadaşlığı yapacağı Raif Efendi ile tanışması hikayenin ilk ve kabuk katmanı oluşturur. Bu katmanda Anlatıcı, Raif Efendi'nin hayata ve çevresine karşı takındığı sabırlı, suskun ve kayıtsız tavrının kaynağını merak eder. Raif Efendi, hastalanıp yatağa düşünce bir gün Anlatıcı'dan şirketteki tüm eşyalarını toplayıp kendisine getirmesini ister. Anlatıcı, bu eşyalar arasında tesadüf bu ya çok merak ettiği arkadaşı Raif Efendi'nin içini döktüğü günlüğüne rastlar. Raif Efendi'den bu günlüğü okumak için izin alır ve o gece okumaya koyulur.

Hikayenin ikinci ve iç katmanı ise işte burada başlar. Raif Efendi günlüğünde 10-15 yıl önce başından geçenleri ve bu yaşadıklarının kendisine neler hissettirdiğini yazmıştır. Böylece Anlatıcı da okuyucu da bu günlük sayesinde Raif Efendi'nin hayattan elini eteğini çekiş nedeni olan olay örgüsünü öğrenmiş olur.

Günlükten öğrendiğimiz bu olayları Raif Efendi'nin kendi anlatımıyla dinleriz. Raif Efendi'nin hikâyesi kendi içinde farklı bir döngüye sahiptir. Raif Efendi, henüz yirmili yaşlardayken babası tarafından Almanya-Berlin'e sabun imalatının inceliklerini öğrenmesi için gönderilir. Bu amaçla gittiği Almanya'da sabun imalatı hakkında pek önemli bilgiler edinemese de kendisi için daha kıymetli olan birçok sanat galerisi ziyaretinde bulunur. Bu ziyaretler sayesinde bir gün bir sergide Kürk Mantolu Madonna adlı bir portre karşısında heyecanlanıp, tablodaki kadına karşı tarifsiz duygular beslemeye başlar. Resmin sahibi ve tablodaki kadın olan Maria Puder ile karşılaşması ve aynı duyguları ona karşı da hissetmeye çalışması, kendisini ona sevdirmeye/beğendirmeye çalışması ancak tam da bunu başardığı sıradan onu kaybetmesi bu iç hikâyenin finalini oluşturur.

İlk ve kabuk hikâyenin esas karakteri olan Anlatıcı'nın isteği Raif Efendi'nin dingin görünüşünün ardındaki merak uyandıran gerçeği öğrenmek iken; ikinci ve iç katmandaki hikâyede ise Raif Efendi ile Maria Puder adındaki iki aydın, sanatsever insanın yaşam karşısında yalnızlaşmış içine kapanmış iki naif insanın aşk aracılığı ile birbirine tutunma, aslında hayata tutunma istekleridir. İlk hikâyede Anlatıcı merak ettiği gizi -Raif Efendi'nin hayata suskunluğunu- çözerken, Raif Efendi ve Maria Puder hikâyenin ikinci katmanında geçmişleri ve kökleri nedeniyle birbirlerine/hayata tutunmayı başaramayarak birbirlerinden/hayattan koparlar.

Romanın sonunda Anlatıcı'nın Raif Efendi'nin günlüğünü okumayı bitirmesiyle, hikayenin ilk ve dış katmanına geri dönmüş oluruz. Anlatıcı Raif Efendi'nin 10-15 yıl önce yaşadıklarını öğrenerek tüm sırrını çözer. Bunun sonucunda -kendisi de dâhil olmak üzere- birçok insanın nasıl da görünüşe aldanarak başkaları hakkında asılsız yargılara vardıklarını anlar.

2. BÖLÜM

OYUN YAZIMI İÇİN ELEŞTİREL OLANAKLAR

2.1 ROMANIN KURGUSU VE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

İsimsiz anlatıcı aylar önce, başından geçen bir olayın etkisinden kurtulamadığını ve bu olayın ne olduğunu anlatmak ister. Anlatıcı, işyerinde birlikte çalıştığı, içine kapanık, suskun bir adam olan Raif Efendi'nin başından geçen acı hikâyeyi nasıl öğrendiğini anlatır. Anlatıcı, Raif Efendi'nin günlüğünü okur, günlükte yazanlara göre:

İkinci Dünya savaşı arifesinde Sabun imalatı hakkında taze bilgiler edinmek amacıyla babası tarafından Almanya'nın Berlin şehrine gönderilen Raif, içine kapanık, sanata karşı duyarlı naif bir Türk gencidir. Almanya'ya gittiğinde kendisi gibi sanatçı ruhlu ve naif bir insan olan Maria Puder ile tanışır ve ona karşı duygusal bir yakınlık hisseder. Bu histen yola çıkarak kendisini ona beğendirmeye ve birliktelik kurmaya çalışır. İki ayrı dünyanın insanı olarak her ikisi de bu yakınlaşmaya dayanarak hayata tutunmaya çalışırlar. İkisi de ne kadar istekli olurlarsa olsunlar bir türlü istedikleri birlikteliği sağlayamazlar. Maria, erkeklere güvenmediğinden kendisini bir türlü Raif'e bırakamaz ve onunla bir hayat kurmaya kendisini ikna edemez. Raif ise bunun aksini ispatlamaya, onun güvenini kazanmaya ve onları bir araya getiren bu tesadüfün sadece mutlu bir sona ihtiyacı olduğu düşüncesini kabul ettirmeye çabalar. Gün gelir Maria ile birlikte olur ve tam da bunu başardığını düşünürken Maria, Raif'e her şeyiyle kendisini teslim ettiği günün sabahında Raif'e karşı hiçbir şey hissetmediğini ve bunun değişmeyeceğini söyleyerek gitmesini ister. Raif, tam da onu ikna ettiğini düşünürken, birbirlerine en yakın oldukları anda en uzak kaldıkları ana adım attıklarının farkına varır. Raif de umudunu yitirir. Hayattan bir kez daha kopmaya başlar. Çünkü inşa ettiğini sandığı mutluluk, değer verdiği insanla kurduğunu sandığı ilişki doruk noktasında tuzla buz olmuştur. Dört beş günlük bir ayrılıktan sonra, Maria'nın hastalığı onları tekrar bir

araya getirir. Hastanede yatan Maria Raif'i her Şeye rağmen karşısında görünce günler sonra “seni seviyorum” der. Ona güvenmeye inanmaya başlar; ancak bu kez Raif hissizleŐmiŐtir. Ona sadece değer vermekte bir an önce iyileŐmesini istemektedir. Bir süre sonra toparlanır Maria. Tam da o günlerde Rafi'e babasının öldüğü haberi gelir. Apar topar Türkiye'ye dönme kararı alır. Elbette bunu Maria ile konuşur. Bu birlikte aldıkları bir karardır. Ancak Maria, bir gün çağırırrsa istediği zaman yanına geleceğini bildirerek, onu bekleyeceğini belirtir. Raif kendisini yanına aldırtacağı sözünü vererek Berlin'den ayrılır. Uzunca bir süre yazıŐırlar. Ancak nedeni bilinmez bir Şekilde Maria'nın mektupları kesilir. Raif'in son zamanlarda yazdığı mektuplar da kendisine iade edilince, Raif, Maria'nın kendisini unuttuğunu ve başka birisini buluğunu düşünür. Bu üzüntüyle yıllar geçirir ve evlenir. Çocukları olur ancak hayattan tamamen kopar.

Yıllar sonra asıl gerçeği Ankara garında Maria'nın kuzeni Almanya'daki pansiyon arkadaşı Frau van Tieddemann ğrenir. Kadın Raif Efendi'ye yıllar önce Maria'nın öldüğünü, kim olduğunu bilmedikleri bir Türk'ten bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini anlatır. Kadının yanındaki küçük kız, Maria'nındır. Yani Raif'in de kızıdır. Ne var ki, tren hareket etmiş, Raif Efendi, bir daha asla göremeyeceği kızına bir kez bile sarılamamıŐtır. İŞte o gün bütün bu acıyı içinde taŐıyamayacađını anlayarak bir günlük tutmaya karar verir. Anlatıcı da bu gnlğu okuyarak Raif Efendi'ni suskun hayatının gizemini çözer.

2.2. YARATICI SAHNE ÇALIŞMALARI AÇISINDAN ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Çağdaş Türk edebiyatının en özgün yazarlarından biri sayılan Sabahattin Ali'nin sanata bakış açısı toplumsalcıdır. Bir başka deyişle yazın yoluyla okuyucusunda yüksek bir bilinç oluşturmayı amaç edinmiştir. “Toplum için sanat” anlayışını benimseyen Sabahattin Ali, hiç bir zaman sanatın amaçsız, sadece haz ve güzellikler için olduğunu düşünmemiş tersine sanatın tek amacının bulunduğunu, bunun da insanları daha iyiye götürmek olduğunu ifade etmiştir.

Sabahattin Ali, eserlerinde insanı toplumsal ilişkileri içinde ele alan, toplum gerçeklerini devrimci bir doğrultuda yansıtmayı amaçlayan Toplumcu Gerçekçi bir estetik ve fikir anlayışından yola çıksa da eserlerinde açık bir propaganda yapmamıştır. Sabahattin Ali her ne kadar edebiyattaki bireyci anlatımları reddedip toplumu ön plana çıkaran eserleri önemsiyor olsa da kendi eserlerinde daima bireyden yola çıkarak, bireyin toplum ve sistemle uyuşmayan yönlerini ele almıştır. Bir yazar olarak okuyucusunun dikkatini tam da bu noktaya yönlendirmek istemiş ve bu noktada bireyin yaşadığı sorunlar, çözümler üretmeye çalışmıştır. Sorunu teşhis ettikten sonra toplumun kendisinin çözüm araması gerektiğini düşünüp, bu düşüncelerini eserlerinde ön plana çıkarmıştır.

Bireyden yola çıkarak yazdığı yapıtlarında toplumsallığa dayanan düşüncelerle birlikte psikolojik çözümlenmeleri de önemsemıştır. Birey çözümlenmelerinin yanı sıra bireyin çevresini de betimleyerek insanın iç dünyasının dışavurumunu yansıtmaya çalışmıştır. Tüm detaylarıyla ele aldığı sorunları ortaya koyarak okuyucusunun bütüne varmasını istemiştir.

Yarattığı karakterler tıpkı Kürk Mantolu Madonna romanının baş kişileri gibi genellikle mutsuz ve toplumla, sistemle derdi olan kişilerdir. Üstelik bu kişiler değil çevreleriyle kendileriyle dahi barışık değildirler. Raif karakteri bu bakış açısının

derin izlerini taşır. Sürekli ya çevresiyle ya da kendisiyle çatışma halindedirler.

Sabahattin Ali, Toplumcu Gerçekçi bir estetik çizgi izlemesinin yanı sıra Alman romantiklerinden de etkilenmiştir. Nitekim eserlerinde Romantizm ve R'ealizmin etkilerini görmek mümkündür.

Romantiklere ve İzlenimciler'e özgü olan doğa tasvirleri ile kişilerin ruh hallerini yansıtırken Sabahattin Ali'nin dili son derece yalındır ve "edebiyat yapmak" tan uzaktır. Dilinin sağlamlığı ve yalınlığı eserlerinin birbirinden çok farklı kuşaklar tarafından rahatlıkla okunmasını sağlamıştır.

Almanya'da geçen yılları dışında Anadolu'da öğretmenlik yaptığı yıllar, yaşadığı iller, tutuklu kaldığı hapisaneler ve işsizlik dönemleri kendisine toplumsal bir gözlem yapması için olanak sağlamıştır. Bu yaşam biçimi dünya görüşünün şekillenmesinde etkin rol oynamış ve eserlerine yansımıştır. Romantik akımın etkisiyle ortaya koyduğu ilk eserleri, bu gözlemler sonucu daha gerçekçi bir şekil almıştır.

Halkla bütünleşerek sürdürdüğü hayatı olması gerekeni değil, olanı aktarmasına yardımcı olmuş ve ortaya koyduğu eserlerinde samimi bir dil yaratarak okuyucusunun yoğun ilgisini çekmesini sağlamıştır.

Sabahattin Ali eserlerinde son derece sade ve yalın bir dil kullanmıştır. Kürk Mantolu Madonna romanı da bu anlatım özelliklerinin izlerini taşır. Halkın kullandığı dili olduğu gibi yansıtmayı seçmesi halk arasında kullanılan deyim ve argoları da eserlerinde sıkça kullanmasına yol açmıştır.

Eserlerinin konusunu gerçek olaylardan ve bu olayların gerçek karakterlerinden aldığı için genellikle yarattığı karakterlerin isimleri gerçek kişilerin isimleriyle aynı kalmış, olaylar da son derece gerçekçi aktarılmıştır. Kürk Mantolu Madonna romanı

da Almanya'da geçirdiği iki yıl boyunca yaşadıklarının belirgin izlerini taşır. İsimler ise çok az değiştirilerek neredeyse olduğu gibi bırakılmıştır.

Uzun ve bileşik cümleler kullanmayı seven Sabahattin Ali, devrik cümle kullanmamaya özellikle zen göstermiştir. Bu üslup onun gündelik hayata ve gerçek olana daha da fazla yaklaşmasına olanak tanımıştır.

Kürk Mantolu Madonna hayatı çeşitli çalkantılar, büyük aşklar ve dostluklarla dolu bir romancının i dökümü gibidir. Belki de bu yüzden naif, naif olduğu kadar da derindir.

2.3 SAHNE İÇİN ZAMAN VE MEKÂN KULLANIMINDA ÇEŞİTLİLİK OLANAKLARI

ROMANDA ZAMAN MEKÂN KULLANIMI

Romanın başladığı asıl zaman dilimi 1933 yılı Raif Efendi'nin Frau van Tieddemann'a İstanbul'da rastlaması, Maria ve küçük kızı ile ilgili gerçeği öğrenmesinden aylar sonrasındır (sonbahardan Şubat sonuna kadar olan zaman). Anlatıcı, Raif Efendi'nin günlüğünden öğrendiği bu gerçeğin etkisinden hala kurtulamamış ve Raif Efendi'yi nasıl tanıdığını ve bu gerçeğe nasıl ulaştığını anlatmaya başlaması ile romanın girişi gerçekleşir.

İkinci hikâyenin yani Raif Efendi'nin günlüğünde yazan olayların geçtiği zaman dilimi ise asıl zamandan on-onbeş yıl öncesidir.

İlk hikayenin geçtiği yer Ankara, ikinci hikayenin geçtiği yer ise Almanya-Berlin'dir. Ankara'da kullanılan mekânlar, sokak, Hamdi'nin evi, Şirkette Hamdi'nin odası, Anlatıcı ile Raif Efendi'nin şirketteki odası, Raif Efendi'nin evi, tren istasyonu ve Anlatıcı'nın arkadaşıyla kaldığı oteldir. Almanya-Berlin cephesinde ise, “Kürk Mantolu Madonna” tablosunun bulunduğu Resim Galerisi, Raif Efendi'nin kaldığı pansiyon (Oda ve ortak kullanım alanı), Raif Efendi'nin çalıştığı sabun fabrikası, Maria Puder'in şarkı söyleyip keman çaldığı Atlantis adındaki Kabare, Kabare'in bulunduğu sokak, Maria'nın evi, hastane, Berlin'deki parklar, nebatat bahçesi, sanat galerileridir.

DRAMATİK KURGUYA GÖRE ZAMAN VE MEKÂN KULLANIMI

Romanda var olan zaman ve mekan kullanımına dikkat edilerek yeni yorumla sahne metni oluştururken gerçekte romanda bulunmayan mekanlar tasarlanmıştır:

1- Raif efendi orijinal eserde günlerce Kürk Mantolu Madonna tablosu karşısında hayranlıkla farklı duygular yaşar ve tabloyu izlerken bizim çalışmamızda bu duygu durumu ve yöneliş kökten biçimde değişmiş sahne Maria Puder'in de Raif efendi'yi hayranlıkla izlediği bir boyut kazanmıştır.

2- İkinci mekân “Berlin’de bir Park” romanda bahsi geçen ancak görünmeyen Maria'nın annesi (Elke) ile Maria arasında gelişir. Hayata, erkeklere ve güzelliğe dair anne-kız arasında derin bir sohbetin yapıldığı bu sahne bir açıdan Maria'nın geçmişi ve özeli ile ilgili bir açılım sunar.

3- Raif efendinin Maria Puder'i ikinci kez gördüğü yere, şehir meyhanına onu tekrar görebilmek için geldiği sahnedir. Romanda Raif Efendi bu anı ve hissettiklerini betimlerken bizim sahne kurgumuzda meydana Maria Puder'i de getirerek onun da Raif efendi ile benzer bir bekleyiş içinde olduğunu gösteririz.

4- Diğer bir sahne Maria'nın Raif Efendi ile birlikte olup sonrasında onu kendinden uzaklaştırdığı ve akabinde hastaneye kaldırıldığı geniş zaman dilimini kapsar. Bu sahne aslında bize göre Maria Puder'in dönüşüm sahnesidir. Çünkü hamile olduğunu öğrenir ve aradığı erkek gücünü bulamadığı Raif'in toplumsal himayesini kabullenir. O artık hem hasta hem de genç bir annedir artık.

5- ilk kez galeride karşımıza çıkan Erica karakteri romanda var olmayan bir kişiliktir. Bizim kurgumuzda ise Maria Puder'in gerçekten ihtiyaç duyduğu yakın kadın arkadaş rolünü üstlenir. Bu özelliği ile Maria Puder'e daha derinden ve yakından bakmamıza olanak sağlayan bir rol kişisi olur. Maria hastalığının iyice depreştiği bir gün Raif'e dair en gizli hislerini yine de kimliğini saklayarak Erica'ya anlatma ihtiyacı duyar. Onlar birbirine yakın iki kadın, iki dost ve zor gün arkadaşlarıdır. Maria'nın böyle bir yakınlığa gerçekten ihtiyacı vardır çünkü artık çocuğu doğmuştur.

6- Maria Puder içini ne kadar yakın arkadaşına dökmüş olsa da Raif efendiye söylemek istediklerini söyleyememiş, üstelik sır oldukları için Erica'ya da anlatamamıştır. Mektup tüm bu gizli duygu ve düşünceleri kimseyi haberdar etmeden paylaşabilmesinin bir aracıdır. Maria romanda var olmayan bu mektubu yazdığında

aslında tam olarak gerçek kimliği ve iç dünyası ile karşımıza çıkar. Ne var ki mektup hiçbir zaman yerine ulaşmayacak çünkü gönderilmeyecektir. Maria yazmayı tamamladığında mektubu yırtıp atar. Bu sahneyle amaçlanan romana eleştirel bir açıdan bakarak asıl zor durumda kalanın Raif efendi değil Maria Puder olduğu yorumunu getirmektedir. Çünkü bir önceki sahnede Erica ve Maria aşkı tutmayanın yani kararlı olmayanın Raif efendi olduğunu gösterir.

2.4 DRAMATİK YAPI İÇİN ROMANTİK AŞK'IN KURULUŞU VE YIKILIŞI

Çocukluk döneminden beri içine kapanık ve sevgiden yoksun olan Raif Efendi, kadınlar konusunda son derece tecrübesizdir. İçine kapanık mizacı onun, değil kadınlarla, çevresiyle bile ilişki kurmasına engel olmuştur. Bu nedenle hem kendisi çevresini yeterince tanıyamamış, hem de çevresindeki insanlar onu tanıyıp, anlayamamışlardır. Buna kendisine en yakın olması gereken kişi olan babası da dâhildir.

“Nereye gideceğimi o da bilmiyor, “bir mektep bul, oku!” diyordu. Daima biraz beceriksiz ve mahcup bir ocuk olduğum halde babamın bana böyle söylemesi, oğlunu ne kadar az tanıdığını göstermeye kafiydi.”(Ali, 2015: 48)

Anne ve babasıyla da yeterince yakınlık kuramamış, hiçbir zaman yeterince anlayamamıştır. Öğretmenleri, okul arkadaşları ve kadınlarla olan ilişkileri de pek yüzeysel kalmış, hiçbir ilişki biçimiyle hayata bağlanamamıştır. Hayatla kurduğu tek bağ okuduğu kitaplar, bu kitapların etkisiyle kurduğu cesurca hayallerdir. Bir tek kurduğu hayallerde özgürleşiyor, kendi mizacının dışına çıkan cesur davranışlar sergileyebiliyordur. Bu hayallerin dışında ise kendisini baskı altında ve mutsuz hissediyordur. Onun için hayal kurmak bir çeşit özgürlüktür. Bir gün, kitaplardan okuyarak tanıdığı, gezip görme hayalini kurduğu Avrupa şehri olan Almanya'ya babası tarafından gönderildiğinde de orada sanki hayal dünyasındaymiş gibi yaşamaktadır. Kendi gelenek ve göreneklerinin dışına çıkmış, başka bir kültürün içine dâhil olmuş, kendisini çekingen ve ürkek olarak tanımayan yeni bir insan çevresine katılmıştır. Onun için bu tıpkı hayal dünyasında yaşadığı özgürlük gibidir. Bütün başarısız insan ilişkileri artık geride kalmış, Raif Efendi artık yeni çevresiyle yeni yaşamına bir adım atmıştır.

İnsanların onu, onun da insanları yeterince tanıyamamasının getirdiği tüm -duygusal-tecrübesizliğine rağmen bir gün bir tablo karşısında donakalır ve ilk kez gerçek bir

ilişki kurduğunu zanneder. Raif Efendi aslında yumurtadan yeni çıkmış bir civciv gibidir ve Kürk Mantolu Madonna tablosuna baktığı an ilk gördüğü canlıya/şefkat kaynağına doğru koşar gibidir. Burada Raif Efendi sevmekten çok sevilme arzusu içindedir. Kürk Mantolu Madonna kadın oluşu itibariyle onun için biraz anne/şefkat, güçlü ifadesiyle biraz da baba/erk gibidir. Bu da onun ihtiyacı olan duyguların kaynağı demektir. İşte bu karşılaşma, Raif Efendi'nin içindeki derin boşluğun doldurulması gibidir. Bu boşluğun doluşu onda tarifi imkânsız duygularla resimdeki kadına karşı yoğun bir ilgi duymasına neden olur. O ancak buna aşk diyebilmektedir. Yetişkin bir kadın ile erkek arasında yaşanabilecek bu heyecan başka ne olabilirdi ki. İlk kez bir kadının suretine bu kadar doğrudan bakabilen Raif Efendi sanki büyülenmiş gibidir. Kendine uygun/layık olan kadını nihayet bulabilmiş, üstelik onu kendi başına seçmiştir.

Anadolu'dan gelip, hayatı boyunca birlikte olacağı kadını aile fertlerinin etkisi olmaksızın kendisinin seçmesi de aslında tüm o geleneksel yapıya karşı duruş ve bir çeşit özgürlüğünü ilan ediştir. Tıpkı kurduğu hayaller gibi bu da onun için bir özgür olma biçimidir.

Büyük bir şevk ve istekle bir tablo karşısında başlattığı -görece- romantik aşk, tablodaki kadının aslını bulup, ona kendisini beğendirmeye çalışmasıyla devam eder. Raif Efendi'nin aslında kendi geleneksel köklerinin dışında biri olan ve Kürk Mantolu Madonna adıyla karşısında duran cansız kadına kendisini yakın hissetmesi, gerçekleşmeyecek bir hayalin kahramanına duyduğu yakınlık kadardır. Çünkü o sadece bir tablodur. Raif Efendi tablodaki o kadının kanlı canlı biri olduğundan bir haberdir. Ta ki Maria Puder ile tanışana dek. Bu yüzden de resimdeki kadınla kurduğu ilişkinin ileride kendisine neye mal olacağından haberi yoktur. Raif Efendi ilk gençliğindeki gibi sanki bir hayal kurmuş, bu hayalin başkahramanı da Kürk Mantolu Madonna olmuştur. Kürk Mantolu Madonna'nın aslı olan Maria Puder ile tanıştığında, kurduğu hayal: zihninde yarattığı birliktelik, artık kontrolden çıkmış, işin içine karşı tarafın duyguları da girmiştir. Oysa ilk gençlik yıllarında kurduğu hayallerin her birini kendisi yönlendirmekte, istediği an istediği yerde bu hayali sonlandırabilmektedir. Bu kez durumun böyle olmayacağı aşikârdır.

Maria Puder, Raif Efendi'yi duygusal bir birliktelik yaşayacağı kişi olarak yeterli görmeyip, onunla yalnızca arkadaş kalmayı seçerek, Raif Efendi'nin hayallerini altüst etmiştir. Raif Efendi, geri kalan zamanda ısrarla kurduğu hayali gerçek kılmaya çalışmış, Maria'nın kendisine duygusal açıdan bağlanmasını arzulamıştır. Maria, hiçbir şekilde onun bu isteğine karşılık vermemiş, yaşanması arzulanan romantik aşkın önüne hep bir engel koymuştur. Ancak geçen zaman, hayat koşulları ve Raif Efendi'nin her şeye rağmen yanında oluşu, güçlü ve mağrur duruşu ile Raif Efendi'yi etkisi altına alan bu kadına, belki de gerçek sevginin bu olduğunu düşündürmüştür. Yaşadıkları bir gecelik bir beraberlikte bile Raif Efendiye karşı duygusal bir bağ hissedemeyen ve bunu ona acımasızca söyleyerek kendisinden uzaklaştıran Maria Puder, günler sonra bütün bu sözlere rağmen hastanede karşısında Raif Efendi'yi görünce çözülmüş, kendisinin de aslında deneyimlemediği bir duygu olan aşkı bu sanmasına neden olmuştur.

Ancak Raif Efendi tam da bu zamanlarda belki de Maria'nın bu duygusunu hissettiği anlarda, o peşinden koşup sürüklendiği kadından duygusal olarak kilometrelerce uzaklara sürüklenmiştir. Çünkü bu kadar birbirlerini tamamladıklarını düşündüğü ve açık sözlülüğüyle tanıyıp güvendiği kadın nasıl oluyordu da en yakın olduğunu sandığı anda (ilk gecelerinde), en uzak insanmış gibi kendisini öteleyebiliyordu. Yaşadığı bu tecrübenin yarattığı güvensizlikle duygularını kaybetmiş, ona sadece hasta bir kadın gibi bakarak, fiziksel olarak yanında olmaya devam etmiştir.

“Her gün aynı şekilde kalkıyor, aynı işlerle meşgul oluyor, öğleye kadar sabun fabrikasına gidiyor ve öğleden sonra ona gazete veya kitap okuyarak, dışarıda gördüklerimden ve duyduklarımından bahsederek, akşamı buluyordum. Bunun böyle olması lazım mıydı, değil miydi? Bilmiyordum. Her şey kendiliğinden bu yolu almıştı ve ben sadece tabii buluyordum. İçimde hiçbir arzu yoktu. Ne geçmişi, ne geleceği düşünmüyordum, ancak yaşamakta olduğum anları biliyordum. Ruhum rüzgarsız ve kırışksız bir deniz gibi sakindi.”(Ali, 2015:134)

Raif Efendi'nin bu duygularından bir haber olan Maria, hastane çıkışında Raif'in kendisine bakması, birlikte yaşamaları ve artık duygusal bir bağ kurabilecekleri konusunda hayal kurmaya başlamıştır. Sanki ortada duran bir kum saati sahibi

bilinmeyen bir el tarafından ters çevrilmiş, zaman ve olaylar başka türlü akmaya başlamıştır. Maria Raif'e kararlı bir şekilde onu sevdiğini itiraf eder.

Raif, bilinçsizce kurduğu hayali -tıpkı ilk gençliğinde yaptığı gibi- istediği an istediği yerinde kesmeye çalışmış ancak bunu tam olarak başaramamıştır. Çünkü bu hayalin kahramanı hikâyeye ruhunu katmaya başlamıştır. Bu onun hayallerinden alışık olmayan bir durumdur. Onun için Maria ile yaşayacağı romantik aşk, yalnızca bir hayalken şimdi “gerçek”leşmek üzeredir. Bu da onu olgunlaşmamış bir erkek olarak korkutur.

“Bir kadın herhangi bir şekilde hoşuma gidince ilk yaptığım iş ondan kaçmak olurdu. Karşı karşıya geldiğim zaman her hareketimin, her bakışımın sırrını meydana vuracağından korkar; tarif edilmesi imkânsız adeta boğucu bir utanma ile dünyanın en zavallı bir insanı haline gelirdim. Hayatımda hiçbir kadının, hatta annemin bile dikkatle baktığımı hatırlamıyorum. Son zamanlarda, bilhassa İstanbul'da bulunduğum müddet zarfında, bu manasız hicapla mücadeleye niyet etmiş, arkadaşlar vasıtasıyla tanıştığım bazı genç kızlara karşı serbest olmaya çalışmışım. Fakat onlardan ufak bir alaka gördüğüm anda bütün niyet ve kararlarım uçup gidiyordu. Hiçbir zaman masum biri değildim (...)”(Ali, 2015: 59)

Artık ne yapacağını bilemez bir halde kaçış arar. Babasının ölümü tam da bu noktada ihtiyacı olan kaçış nedeni gibidir. Yaşanacak romantik aşk için başlarda kendisinde olan şevk ve istek artık Maria'ya geçmiştir. Bu nedenle de, Raif babasının ölümü nedeniyle Türkiye'ye dönerken kendisine “ne zaman nereye çağırırsan gelirim” cümlesini kurmuştur. Ne yazık ki duygusal olarak çok ötelere kaçmış olan Raif bu kez de fiziksel olarak kendisinden kilometrelerce uzaklaşmıştır. Giderken Maria'ya kendisini yanına aldıracağı sözünü verse de ileriki zamanlarda bunun için yeterince çaba harcamamıştır.

Her şeye rağmen ümidini yitirmeyen Maria, aylarca Raif Efendi'yle mektuplaşmaya devam etmiş ancak o kadar zaman içinde ağzında “hadi yanıma gel artık” sözlerini duymamıştır.

Raif, duygusal olarak karşılık bulduğu/kendisini sevdirdiği için artık bir endişesi kalmamış, Maria'yı yanına almak için acele etmemiştir. Maria'dan aldığı mektuplar kesilip, kendi gönderdikleri de adreste kimse bulunamadı gerekçesiyle iade olununca, Raif yine kendince zihninde bir hikaye kurar ve ona inanır. Kendinden mi Maria'dan mı, yoksa evlendiği karısından mı bilinmez sanki intikam almak ister gibi bir yuva kurar ve hayata küser. Kendi ağırkanlılığı ve istikrarsızlığı yüzünden bu finale kavuşan hayali, ancak Maria'nın ölüm haberi ile bir tokat gibi çarparak gerçeğe dönmesini sağlar. Üstelik Maria'nın ölmeden önce kendisinden olma bir çocuk dünyaya getirdiğini öğrenince ona ne kadar haksızlık ettiğini anlayarak kahrolur.

Raif Efendi bir hayal kurmuş, bu hayalin başkahramanı olduğunu Maria Puder'e inandırmaya çalışmış, Maria tam buna ikna olduğunda ise yaramaz bir çocuk gibi bu hayalin peşini bırakmıştır. Aslında aylarca peşinden koşarak gerçekleştirmeye çalıştığı romantik aşka tek inanıp sahip çıkan Maria Puder olduğunu görmesi Raif Efendi'nin tüm yaşama gücünü kaybedip, kendini ölüme bırakmasına neden olur.

2.5. SAHNE İÇİN YENİDEN OKUMA VE YENİ BİR KURGUYA DOĞRU

Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanı okuyucusuna ne kadar keyif verdiyse bir o kadar da yaratıcı fikirler uyandırarak başka disiplinlere aktarma isteği uyandırmıştır. Bu doğrultuda Uluslararası alanda bizi temsil edecek bir edebiyat eseri olduğu ortak düşüncesiyle Kültür Bakanlığı tarafından bir sinema filmi yapılması istense de ailesi Sabahattin Ali'nin ölümünden sorumlu kişilerin hala bulunamamış ve yargılanamamış olmasından ötürü projeye sıcak bakmamışlar; babalarının bu eserinin kullanılmasını istememişlerdir. Yine de birçok öğrenci ve genç yazar adayı Sabahattin Ali ve Kürk Mantolu Madonna romanın tiyatro metni uyarlamasını yapmak için izin almış ve farklı denemelerde bulunmuştur. Ancak somut olarak görünen oyun metni sadece iki tanedir. Bunlardan birini Hüseyin Sorugun, diğerini ise Öymen Ulusoy oyunlaştırmıştır. Oyunlar yine eserin özgün adı ile adlandırılmıştır. Her iki oyunlaştırmada da romanın olay örgüsü korunmuş ve olay akışına sadık kalınarak dramatik kurgu oluşturulmuştur. Dolayısı ile bu çalışmalarda da Raif efendinin gözünden bir hikâye anlatımı söz konusudur.

Bu tezin yazım amacı olan tiyatro sanatına katkısı olacak yaratıcı yazım önerileri ise şöyle sunulmak istenmektedir:

Yazar Sabahattin Ali'nin romanda açık bıraktığı ya da okuyucu için “boşluk” addedilen noktalar saptanarak bu boşluklardan içeri süzülüp yeni dramatik sahneler kurgulamak, üstelik bu sahne kurgularını Raif Efendi'nin bakış açısından değil de Kürk Mantolu Madonna yani Maria Puder'in cephesinden anlatmak. Böylece sahne kurguları doğrultusunda ortaya yeni bir bakış açısı ve yeni bir dramatik kurgu koyarak aynı hikâyenin paralel akan başka bir zamanını yaratabilmek. Bu çalışma var olan romanın değerini desteklediği gibi her okuyucuya başka bir göz ve başka bir

kurgunun –elbette ki- mümkün olacağını da hissettiren somut bir örnek olma amacını taşımaktadır. Bu tür bir bakış ve yapılacak olan yeni kurgu her tür edebi esere uygulanabileceği gibi her edebiyat okuyucusuna yeni okuma ve belki de başka disiplinlere aktarım için yaratıcı fikir kapıları açacaktır. Böylece kıymetli bulduğumuz birçok edebiyat eseri yeni bir okumayla başka bir disipline aktarılarak dönüşüme uğrayacaktır. Bu da her değerli esere “sürdürülebilir edebiyat eseri” olarak yeni bir rota çizecektir. Peki bu niçin gereklidir?

Yeni ve gün yüzüne çıkmamış hikâye anlatımları elbette ki mümkündür. Ancak birçok okuyucunun ortak paydada buluşarak “iyi roman” dediği pek çok eserin hikâyesi başka bir hikâyenin başlangıcı ya da aynı hikâyenin yeni bir anlatımı olmaya neden çanak tutuyor olmasın? Masal ve hikâye anlatıcılığında kıymetli bir kültürel mirasa sahip bir ülke olarak bu kıymetli hikâyelerin korunması ancak anlatımlarının sürdürülmesi ile mümkün gözükmektedir. Bu hem o hikâyenin kıymetini arttıracak hem de yeni anlatının yaratıcılığına ışık tutacaktır.

Sorun şu ki, kültürel miras olarak bu kadar zengin hikâyelere sahipken neden Türk Tiyatrosu bu hikâyelerden yeterince beslenmesin. Görünen o ki, bu hikâyelerin tiyatro eserine aktarımında eksik ve çekingen kalıyoruz. İşte tam da bu noktada bu tez çalışması bir edebiyat eserine farklı bir bakış sunmaktan çok, bir edebiyat eserinin bir tiyatro metnine aktarımında yaratıcı öneriler de sunmak amacındadır.

Bu amaçla yapılan ilk adım romana farklı bir okuma çizgisi belirleyerek bakmaktır. Bu okuma çizgisi doğrultusunda saptanacak kilit anlar belirlenerek tiyatro metninde işe yarar sahne kurguları yapılacaktır. Bu kurgular sadece yeni okumanın önemli anlarını bize göstereceği için sonuç olarak tamamlanmış bir oyun ortaya çıkarılmasa da bir oyuna gidecek ana sahneler yaratılabilecektir.

METNİN YENİDEN OKUNMASI

Maria Puder, günlerce Kürk Mantolu Madonna adlı otoportresine bakan adamı görür ve izlemeye başlar. Adamın bakışlarındaki ifadeden, resme bakarken yüzünden ve bedeninden yansıyan güçten, enerjiden etkilenmiştir. Çünkü Maria Puder hisseder ki,

adam resimden değil resimdeki kadından etkilenmiştir ve ona kimsenin bakmadığı gibi bakmaktadır. Bu bakış tam da Maria Puder'in arzuladığı bir bakıştır. Üstelik tüm erkek enerjisiyle tüm kuvvetiyle bakmaktadır. Bu da bir kadın olarak Maria Puder'i cezbetmiştir. Ancak Maria Puder bu adamı tanımadığı için resme bakarken yansıttığı gücün aslında resimdeki kadından yansıdığını, gerçekte ise Raif efendinin kendi başına öyle bir güce asla sahip olamadığını bilememektedir. Bu nedenle Maria Puder adamın bakışındaki ilginin takipçisi olur. Bakışın, kendisine akan enerjinin devamını / devamlılığını arzular. Böylece bu doğrultuda davranma yoluna gider. Günler süren gözlemlerin ardından adamın yanına gider ve kendisine duyulan ilginin devamını getirebilmek adına onunla konuşmaya, tanışmaya karar verir.

Maria Puder Raif Efendi'nin yanına gittiğinde gücünden etkilendiği bu adama uygun bir konuşma başlatmaya çalışır. Raif Efendi'nin gözünden baktığımızda ukalalık gibi görünen konuşma biçimi aslında Maria Puder tarafından bakıldığında adamda gördüğü gücün karşılığını veren bir konuşma biçimidir. Lakin konuşma Raif Efendi'nin elbette ki yansıyan değil, var olan enerjisiyle, güçsüz ve çekingen enerjisiyle devam etmek zorunda kalır. Üstelik çekingenliği yüzünden Raif Efendi kaçır. Raif Efendi resim-kadında gördüğü gücü gerçek-kadında görünce zayıflamış, davranışı ister istemez Maria Puder'in beklentisini karşılayan güçten mahrum kalmıştır. Adamın kaçtığını gören Maria Puder, bir kadın içgüdüleriyle, kendiliğinden, farkında olmadan bu kez adamı kaçırmayabilecek davranış biçimine yönelir.

Birkaç gün sonra kabarede gerçekleşen karşılaşmalarında bu kez Maria Puder kendini hissediş biçiminden pek hoşlanmaz. Daha önce “yüksek sanat” bağlamında bir sergi salonunda gerçekleşen karşılaşmaya nazaran “kabare” karşılaşması Maria Puder'in kendisini kötü hissetmesine neden olur. Ona göre, bir önceki karşılaşmanın ortamı hem kendisinin hem de Raif Efendi'nin daha güçlü hissetmesine yol açmışken, kabare Raif Efendi'nin kendisini daha ezik ve silik hissetmesine neden olmuştur. Çünkü bu ortam Maria Puder'in de kendisini ezik hissettiği bir ortamdır. Aslında adamla böyle bir yerde karşılaşmayı istememiştir. O nedenle de dışarıda zaman geçirmek üzere plan yaparlar ve Maria Puder bu adamı daha iyi tanımak için birlikte dışarı çıkmayı kabul eder. Zaten onunla zaman geçirmek istemektedir. Ancak elbette ki, kendi resmine bakarken yansıttığı güçlü enerjiyi her daim onda arayarak. Aslında bu güçlü enerjiyi taşımayan Raif Efendi de yine aynı resimde gördüğü güçlü

kadının enerjisini Maria Puder'de arayarak onun peşinden gider. Her ikisi de birbirinde aynı gücü arayarak birbirlerine doğru çekilirler.

Ne var ki, birlikte geçirilen zamanlarda Maria Puder anlar ki, adam bu güce asla sahip olmamıştır. Bu güç kendisinden ona yansıyan bir pırıltıdır. Bu yüzden adama “biz ancak arkadaş olabiliriz” der. İki güç arayan zayıf insan olarak adama arkadaşlık ederek görüşmeyi sürdür. Elbette ki Raif efendi Maria Puder'i arkadaş olarak kabul etmek istemez çünkü onu kadın olarak beğenmektedir. Bu ilgi Maria Puder'in hoşuna gider ve bir yılbaşı gecesi cinsel olarak onunla birlikte olur. Sanmaktadır ki, bu cinsel birliktelik sırasında adamda, tabloyu izlerken yansıttığı enerji tekrar ortaya çıkacaktır. Bu birliktelikle aynı enerji ortaya çıkacak olursa ancak duygusal bir beraberliği göze alabilecektir. Kısacası onunla birlikte olarak bir şans daha verir. Fakat Raif Efendi bu birliktelik sırasında da güçlü bir erkek enerjisi ortaya çıkaramadığından Maria Puder, hiçbir duygusal bağ kuramadığını söyleyerek kendisini reddeder.

Belki de Maria Puder, zayıf erkek imajı karşısında kendisini de güçsüz hissetmektedir. Onun zayıf enerjisiyle aşağı çekilmek istememektedir. Aksine birlikte olacağı adamdan beklentisi güçlü bir erkek enerjisiyle kendisinin yukarı taşınmasıdır. Maria Puder yaşanan bu birliktelikte bunun mümkün olmayacağını keşfeder.

Burada Maria Puder'in Raif Efendi'deki arayışı, bir erkeğin toplumsal cinsiyet olarak değil de kendisine partner olan kadına cevap veren bir erkek enerjisidir. Ona göre bunu bir adam istemelidir. Aslında kadın olarak hakkı olan bir şeyi istemektedir.

Böylece Maria Puder, Raif Efendi'nin resim karşısında gördüğü güçlü duruşun resmin onda yarattığı bir güç olduğunu ve bu güç karşısında ezilmeyi seven biri olduğunu anlamış olur. Maria Puder'in isteği kendindeki gücün altında ezilen bir erkek değildir, erkeğin kendi gücüyle kendisini büyütmesini istemektedir. Eğer bu güç altında ezilen kişiyi istiyor olsaydı, erkeğe egemen olan iktidarı istemiş olurdu. Maria Puder bunu istemez çünkü istediği bir iktidar ilişkisi değildir. İktidarı isteyen bir kadın olmak istemez. Aksi halde kadınlığını hissedemeyen, erkek enerjisiyle yüklü bir kadın olarak ilişki kuracaktır. Bu da iktidarın kadında ya da erkekte olmasının bir önemi olmadan ataerkil bir ilişki oluşturmalarına neden olacaktır.

Maria Puder'in asıl reddettiği de budur. Çünkü iktidar temel olarak ataerkil bir olgudur. Kadın erkek ilişkisinin iktidara yaslanması da ataerkilliğin şu ya da bu şekilde devam ettirilmesi demektir. Kadın olarak bu ataerkilliği sürdürmek düşüncesi ise Maria Puder'in asla hoşlanmayacağı bir durumdur.

Maria Puder bu gerekçelerle Raif Efendi'yi ne kadar kendinden uzak tutmaya çalışsa da, Raif Efendi, yaşanan cinsel deneyimin hemen ardından (yani bu denli yakınlaşmışken reddedilmesinin, uzaklaştırılmasının sonucu) yaşadığı şaşkınlık ile kendini oradan oraya savurur, yaşadığı acıyla zalimce planlar kurar fakat yine de onun çevresinden uzaklaşamaz. Görüşmedikleri yirmi - yirmi beş günlük bir zaman diliminin ardından bir şekilde hastalandığını ve hastanede olduğunu öğrenir, koşarak onu görmeye gider.

Maria Puder, o günlerde tedavisini sürdüren doktordan halsizliğinin bitkinliğinin yanı sıra hamile olduğunu da öğrenmiş; hem sağlık, hem gelecek kaygısı ile Raif Efendi'ye bakışı, hatta ister istemez tutumu değişmiştir. Çünkü hem kendisinin hem de çocuğunun bakıma ve ilgiye ihtiyacı vardır. Üstelik Raif Efendi artık çocuğunun babasıdır. Maria Puder hem hastalığı hem de hamileliğinin etkisiyle bu adamı sevmeyi kendisine kabul ettirmiştir. Bu durum Maria Puder'in acı gerçeğidir. Aslında Maria Puder'in iktidarını aradığı bir adamın toplumsal himayesini kabul eder duruma gelişi romanda Raif Efendi'nin yaşadığı acıdan geri kalır yanı yoktur.

Maria Puder, her ne kadar ataerkil bir dünya düzeninden kendini soyutlayıp salt kadın-erkek olarak bir ilişki kurmaya çabalamış olsa da bunu başaramamış, yine kendini ataerkil bir düzenin “güvenli” kollarına bırakıvermiştir.

Babasız bir çocukluk geçirdiği için erkek gücünün eksikliğiyle yetişkinliğe ulaşmış, yetişkinliğini ise annesinin de sorumluluğunu alarak yaşayan bir erkek-kadın olarak sürdürmüştür. Üstelik annesinin babasıyla kurduğu ilişki erkek egemen bir ilişki olduğundan, annesi zayıf ve ezik karakter olarak hayatta yer almıştır. Eşinin ölümü ile de bu zayıf anne Maria Puder'in himayesinde hayatını sürdürmeye devam etmiştir.

Bütün bunları yaşamış olan Maria Puder, elbette ki yorgun, bitkin ve güçsüzdür. Kendisini farklı bir enerji ile hayata bağlayacak olan güçlü bir ilişkiye ihtiyaç

duymaktadır. Tercih ettiği erkeksi gücü bir erkek gücünü Raif Efendi'de bulamayınca, o da Raif Efendi'nin ancak kendisine sunabileceği kadar olan “toplumsal himaye”yi kabullenmek zorunda kalır. Çünkü hastalığından dolayı ne kendisi yalnız kalmayı göze almakta ne de annesi gibi babasız bir çocuk yetiştirmek istemektedir.

YENİ BİR KURGUYA DOĞRU

Daha önce Zaman ve Mekân Kullanımında Çeşitlilik ana başlığı altında, alt başlık: Dramatik Kurguya Göre Zaman ve Mekân Kullanımı'nda ayrıntılı biçimde değindiğimiz üzere; romanda süre giden zaman, mekân kullanımı, aksiyon, dramatik çatışma ve karakterlerin yönelişleri göz önünde bulundurularak yeni bir kurgu oluştururken yapılacak değişiklikler romana paralel bir bakış açısıyla tasarlanmıştır. Örneğin Raif efendi romanda günlerce sergi salonunda Kürk Mantolu Madonna tablosunu hayranlıkla izlerken paralel yorumda bu durum farklı biçimde ele alınmış ve bu hayranlığı merakla izleyen bir Maria Puder yaklaşımıyla, galeri çalışanlarının bulunduğu bir mekan tasarlanmıştır. Romanda Maria Puder'i ukala bir tavırla Raif Efendi ile konuşur halde bulurken, kurguladığımız bu sahne yorumunda aynı karakter (Maria Puder) aslında ukalalık içinde değil; gördüğu ışığa hayranlık duygusu ve o ışığa ulaşma çabası içindedir. Ve zaten yeni bir yorumla ele alınmaya çalışılan sahne metninin tüm dramatik çatışması da bu bakış açısının yani Maria Puder'in Raif Efendi'de gördüğünü sandığı güçlü erkek enerjisine ulaşma çabası etrafında şekillenmiştir.

Aşağıdaki beş sahne de bu yaklaşımın bir sonucu olarak, tez çalışmamızın başlığında da vurgulamaya gayret ettiğimiz gibi Oyun Yazımı İçin Eleştirel Olanaklar açısından romana yaklaşma çabasıdır. Dolayısıyla romandan birebir bir alıntı söz konusu olmadan, tam tersine romanın hatırlattıklarından yola çıkarak yaratılmış sahnelerdir. Bu sahneler romanın varlığını reddetmeyip ondan bir kaynak olarak yararlanma ve farklı bir disiplinde yeni bir üretime doğru yol alma sürecidir.

Berlin'de sıradan bir gün, hava buram buram sanat kokuyor...

(Galeride camlı bir bölmenin ardından Erica gözlerini dikmiş sergi salonuna doğru bakmaktadır. Bir yandan sigarasını büyük soluklarla içine çekmekte bir yandan da – belli ki- gözüne kestirdiği birini gözlerini kısarak dikkatlice süzmektedir. İki parmağını diliyle ıslatarak sigarasını eliyle söndürür. Tek nefeste içine çektiği dumanı yine tek nefeste ve bir heyecanla dışarı üfler. Gözlerini baktığı noktadan ayırmadan içeri seslenir...)

Erica: Maria!

(Sessizlik)

Erica: Maria hey sana diyorum!

(Maria'nın sesi duyulur)

Maria: Geliyorum, bekle biraz.

Erica: Maria, seninki yine burada.

(Maria konuşarak içerideki odadan çıkar.)

Maria: Benim ki mi, kim annem mi? Annem mi geldi.

Erica: Amma yaptın be kızım, ne annesi. Senin papyonlu.

Maria: Gene mi, gerçekten mi?

(Maria cama doğru yaklaşır, şaşkınlıkla Erica'nın baktığı yöne doğru bakmaktadır...)

Maria: Gerçekten yine gelmiş.

Erica: Niye şaşıırıyorsan.

Maria: Niye şaşıırmayayım ki? Ne demek istiyorsun?

Erica: Ne demek istediğimi bal gibi anladın.

Maria: Hiçbir şey anlamadım. Ne senin söylediğini ne de bu adamın buraya her gün neden geldiğini anlamadım.

(İçeriden bir güvenlik görevlisi çıkar. Konuşmalarını duymuştur ve hiç tereddütsüz söze girer. Bir yandan da üzerini düzeltmektedir. Belli ki görevi devralacaktır.)

Hans: Bayanlar sanırım papyonlu da benimle aynı saatte mesaisine başlıyor.

(Maria ve Erica gülüşür...)

Erica: Tablolara senden daha iyi baktığı kesin, Hans. Böyle gecikmeye devam edersen senin yerine onu işe alabilirler haberin olsun.

Hans: hah haa çok komiksin bugün. Dikkatini çekerim ki o sadece bir tabloya gözü gibi bakıyor, benimse bu salonda tam kırk sekiz sanat eserim var itina ile baktığım.

Erica: Yine sıyrıldın işin içinden bravo.

Hans: Benim yerime işe alınacakmış, hah alnımı karışlarım. Bu adamın sanattan zerre anlamadığına iddiaya girerim.

Erica: Adama mı laf söyledin, Maria'nın tablosuna mı anlayamadım. Sanattan

anlamıyor derken?

Hans: Tabi ki papyonluya laf söyledim.

Maria: Uğraşmayın adamla.

Hans: Maria elbette ki öyle demek istemedim. Senin tablolarını ne kadar beğendiğimi bilirsin.

Maria: Yine aynı yerde duruyor sanki işaretlemiş gibi duracağı yeri. Hıh, ne ilginç.

Hans: Üç kere daha gelirse heykelini dikecekler oraya.

Erica: Kürk Mantolu Madonna'ya hayran bir papyonlu heykeli. Hoş olurdu.

Hans: Maria Puder'e hayran bir papyonlu demek istedin sanırım. Sanat adamın umrunda değil.

Maria: Uğraşmayın adamla...

Erica: Sizce nereli?

Hans: Yahudi!

Maria: Sanmam.

Erica: Alman olmadığı kesin!

Hans ve Maria: Elbette!

Erica: Maria, neden çıkıp konuşmuyorsun onunla?

Maria: Neden? Ne konuşacakmışım ki?

Hans: Bence de neden sormuyorsun neye bakıp kaldığını?

Maria: (Belli belirsiz bir ses tonuyla) Neye bakıp kaldığını mı? Neden? Ne önemi var ki... Gözlerindeki ışıltıyı yok etmez mi benim herhangi bir kelime. Bırakalım da baksın öyle ışıltı ışıltı. Gölge etmek istemem.

Erica: (Maria'yı duymamış gibidir) Benim yaptığım bir tablonun önünde bir adam her gün böyle dona kalsa şimdi onunla bir gece kulübünde votka içiyor olurum.

Hans: Ben içeri geçiyorum. Bakalım bugün neler olacak.

(Hans çıkar, Erika içeriye geçer, Maria onların gittiğinden habersiz konuşmaya devam eder. Yüzünü aydınlatan bir ışık altındadır.)

Maria: Uğraşmayın adamla, en azından bu kadar güzel bakan bir adamla. Gidin dalganızı başkasıyla geçin. Varsın anlamıyor olsun sanattan. Varsın sadece bir renge takılı kalsın gözleri ya da Kürk Mantolunun boynundaki kürke... uzun zamandır bu topraklarda gördüğüm en ışıltılı bakan bir çift erkek gözü bunlar. Neye ve kime baktığının benim için hiç önemi yok. En azından şimdilik neye baktığının önemi yok. Elbette ki gördüğü kadına bu bakışlar. Bu paçalarından akıyor. Dışarıda erkeğim diye gezinen hangi erkek bir sürü insanın gözü önünde etkilendiği kadına gözlerini kırpmadan böyle uzun uzun bakmaya cesaret edebilir. Bir elin on parmağını geçmez.

(Maria, arkasına bakar, Erica ve Hans'ın gittiğini görür, tekrar salona bakar. Yüzünü aydınlatan ışık söner yüzü kaybolur.)

Berlin'de bir parkta, bir bahar günü... Bankta.

Mria: Duymuyorum anne seni biraz yüksek sesle konuşur musun?

Elke: Seninle konuşmuyorum.

Maria: Demek öyle.

Elke: Evet öyle.

Maria: Kimmiş bu sesini yükselterek incitmekten korktuğun zarif insan.

Elke: Kimse değil. Kendi kendime konuşuyorum. Daha kafayı yemedim tanrıya şükür.

Maria: Kendi kendine konuşuyorsun ve kafayı yemediğini söylüyorsun. Gerçekten çok şükür.

(Bir sessizlik olur. Kuş sesleri duyulur.)

Maria: Neden buradayız hatırlıyor musun anne?

Elke: Elbette hatırlıyorum. Yürüyüşe çıktık, ben yorulunca biraz dinlenelim diye bu banka oturduk.

Maria: İlaçlarını almana sevindim.

Elke: Hala yaşama arzum var Maria.

Maria: Ne şanslısın. Ben bunun için çabalamak zorunda hissediyorum kendimi.

Elke: Çabalamak kötü değil. Senin de hala yaşama arzun olduğunu gösterir. Çabalamasaydın endişelenmemiz gerekirdi. Bence doğru yoldasın.

Maria: Bakıyorum açık hava iyi geldi sana.

Elke: Kuşlar ötüyorsa umut vardır.

(gülüşürler...)

Elke: Simsiyah gözlerinde yıldızlar ışıldardı. Huzur veren geceler gibi... Korkuya yer yoktu benim için o gece bakışlarında. Elleri olmazları oldururdu. Her iş gelirdi elinden. Elke derdi, elimi bırakma. Bırakma ki, kalbinin atışını daima hissedebileyim. Elimini bırakma ki, tüm acılara rağmen soluduğumuz nefesin anlamı olsun. Yaşanan acıların üzerinden ancak böyle geçebiliriz. El ele, birlikte. Geniş alını, çıkık yanakları çenesindeki gamzesi gülünce de aynı ağlayınca da aynı kalırdı. Ya da en azından bana öyle gelirdi.

Maria: Anne neden bunu yapıyorsun bana.

Elke: Sana hamile olduğumu öğrendiğinde yüzünde bir kocaman gülümseme, gözlerindeyse yaş vardı. Bütün Yahudiler gibi... “Artık üç kişiyiz Elke, daha çok yer kaplıyoruz hayatta. Sağ ol” dedi. Ben sustum, aslında ona bakarken, onu severken, onu dinlerken hep sustum. Güzel şeyleri hep o söyledi, ben sustum...

Maria: Erkekler güzel şeyler söylemiyor artık anne. Güzellik ne, onu bile bildiklerinden emin değilim. Bırak güzel bir şey söylemeyi, güzel bakmayı bile bilmiyorlar. Güzel bakan bir adama ne çok ihtiyacı var şu dünyanın.

Elke: Kadınların... Kadın erkeğin aynasıdır Maria bunu unutmamalısın. Erkek ne ise kadın onu yansıtır. Ben babanın kusursuz çizilmiş tablosu karşısında hep sustum

kaldım. Mihlanarak baktım tanrının o eserine. Susuşum ondandı. Benim Bir şey söyleyerek büyüü bozmaya hakkım yoktu. Susarak onun ışığını parlatmaya çalıştım sadece.

(Maria'nın yüzünde şaşkınlıkla karışan bir gülümseme belirir.)

Maria: Anne bunu bana neden yapıyorsun.

Elke: Sürekli tekrarlıyorum yaşadıklarımı, hissettiklerimi. Güzel olan şeyler yeryüzünden böyle kolay silinmemeli Maria. Onları hep hatırlamalı. Yaşatmalı. Senin de dediğin gibi, güzel bakan bir adama ne çok ihtiyacı var şu dünyanın.

Maria: Haklısın anne.

(Kuş sesleri duyulur. Maria'nın da annesinin de yüzünde bir gülümseme görünür. Sahne kararır.)

Gerçekler gece çıkar ortaya... Bunu bir sen bilirsin bir de bilge bir baykuş...

(Maria, Raif Efendi'yi daha önce gördüğü meydanda sigara içmektedir. Bir baykuş sesi duyar. Sanki baykuşla konuşmaktadır...)

Maria: Dün akşam tam da burada çıktı karşıma. Gecenin bir yarısı. Yine takım elbisesine uygun bir papyonunu, yüzündeki mağrur ifadesiyle. Yanındaki kimdi bilmiyorum. Bir gönül bağı olduğunu düşünmüyorum. Öyle olsaydı beni gördüğünde eli ayağına dolaşmazdı. Eminim ki bir gönül bağı olduğunu düşünmemden endişe duydu. O yüzden ne yapacağını bilemedi. Ama tam bir beyefendi olduğu kesin. Ne yanında alkolün etkisiyle sendeleyeni kadını bırakabildi ne de benim gözlerime bakabildi. Her ikimize karşı duyduğu sorumluluk onun ellerini ayağına doladı. Eminim yanında o kadın olmasaydı benim yanıma gelmek isteyecekti. Gerçi daha önceki karşılaşmamızda birden çekip gitmişti ama... O gece bakışlarından beni tekrar görmek istediği belliydi. İçimden bir his bu gece de buraya gelecek diyor...

(Raif Efendi saatine bakar... Kendi kendine konuşmaya başlar.)

Raif Efendi: Saat epey ilerlemiş. Ne kadar hızlı gelmişim buraya. Neden şaşırıyorum ki, bu kez adımlarımın beni nereye götürdüğünü biliyorum da ondan. Dün akşam “Kürk Mantolu Madonna” orada tam da bu vakitlerde çıktı karşıma. Görüyorum şu an meydan boş. Güney tarafındaki büyük tiyatro binasının önünde bir polis dolanıyor. Eğer aynı saate buradan geçecekse bir an önce onu tam gördüğüm yere gitmeliyim. Dün akşam gördüğümün bir hayal, alkolün etkisiyle gördüğüm bir düş olduğunu kendime kabul ettirmeye çalışsam da nafile... İşte şimdi burada onu, o kadını, belki de o hayali bekliyorum. Sabahtan beri kurduğum binanın yerinde yeller esiyor. Ben yine her zamanki gibi dünyadan uzak, yine iç dünyanın bir oyuncağıyım. (Biden irkilir.) O da nesi meydanı geçip bulunduğum sokağa doğru gelen biri var.

Şuradaki evlerden birinin kapısına saklansan iyi olacak. (yer değiştirir.)Bu kısa ve sert adımları tanıyorum. Evet gelen o, yanılmamışım. Kalbim yerinden çıkacak gibi.

(Ne yapacağını bilemez bir halde hemen yanındaki evin kapısına yönelir ve sanki anahtarıyla kapıyı açmaya çalışıyormuş gibi sırtını sokağa doğru dönerek, kadından saklanır. Kadın adamı görür ancak kendisinden saklanışını fark edince usulca geçip gider yanından...)

Maria: Peki öyle olsun geçip gidiyorum yanından. Buraya kadar gelip sırtını mı dönüyorsun bana. Belki de yüz yüze değil, gizlice tanımak istiyorsun beni. Uzaktan, benim müdahalem olmadan. Tıpkı tablodaki bana baktığın gibi. Müdahalesiz... senin gözünden ben... Hadi o zaman takıl peşime. Lütfen takıl peşime... Çünkü bir kez daha karşılaştırır mı bizi tanrı bilinmez. Nereye gittiğinin de farkında değilsin... Beni bulmak istemedin mi, işte buradayım. Takıl peşime. Lütfen takıl peşime...

(Raif Efendi, arkasından usulca geçip giden kadının peşine takılır elbette... Ancak ayakları bu kez nereye götürüyor onu bilmediğinden endişelidir.)

Raif Efendi: Hadi bakalım Raif, şimdi başlıyor gece... (Kadının peşine takılır.) Bir hayali bekledin, gerçek oldu. Gerçekler seni zorlar bilirsin. Biraz zorlanmanın vaktidir. Gece gibi görünmez ol, takıl peşine bu gerçeğin. Daha yüzünü bile görmedin. Düne kadar onunla karşılaşmaktan bu kadar korktuğum halde şimdi beş altı adım arkasından yürüyorum. Az önce beni görmesi ihtimali karşısında saklanacak yer aradığıma göre ne diye buraya geldim. Bunca zaman yolunu bekledim. Şimdi ne diye arkasından gidiyorum. Ya arkasını dönüp beni görürse? Başını önüne ey, asfalt kaldırımından başka bir yöne bakma, ayak seslerini takip ederek yürümeye devam et Raif. Kafadaki bütün bu sorulara cevap vermeye kalkarsan. İşte o vakit iç dünyanın oyuncuğu olursun. Hadi takip et onu.

Maria: Durup “beni neden takip ediyorsunuz” demeyi ne çok istiyorum (Gülümser) Ama bir kez kaçırdım onu yanımdan bir ikincisini yaparsam bir daha göremem onu. Tanrım uzun zaman sonra ilk kez bu kadar heyecanlanıyorum. Evet itiraf et Maria heyecanlandın. İçinde tarifi imkansız bir kıpırdanma var. Ayak sesleri kararlı geliyor. Tıpkı galerideki bakışlarındaki kadar kararlı... Kararlı bir erkek, sanırım çağımızın

eksiği...

(Raif Efendi ayaklarının ucuna yansıyan yanıp sönen ışığı, kesilen ayak seslerini fark ederek irkilir ve kafasını kaldırır.)

Raif Efendi: Kimsecikler yok, neresi burası? Nereye geldim. Ah Raif, nasıl da kaptırdın kendini düşüncelere. (Kafasını daha da yukarı kaldırır ve Atlantik Kabare yazısını görür.) Buraya girmiş olabilir mi? Ah Raif ne yaptın? Neden olmasın belki de buraya girmiştir. Vazgeçmek yok, gir ve gör. Şu kapıdaki kırmızı elbiseli, sırmalı kasketli iri kıyım adama sorsam iyi olur. (Sorar) Affedersiniz, biraz önce önümde yürüyen Kürk Mantolu kadın buraya mı girdi? (Işıklar kararır, sahne değişir...)

Bu kez içimde kıpırdayan başka bir şey...

(Maria hastanede, bir yatakta, bitkin bir halde yatmaktadır. Yanındaki genç doktor kendisine iğne yapmaya hazırlanmaktadır.)

Doktor: İyileşmeye niyetin yok gibi Maria, olmuyor böyle.

Maria: İlaçlarımı saati saatine alıyorum.

Doktor: İlaçlarla olacak şey değil bu. İlaçlarından bahsetmiyorum. Senin iyileşme arzun yok. Üstelik yemek de yemiyorsun.

(Maria pencereye doğru bakar, bir sessizlik olur.)

Maria: Kuş seslerini duymuyorum. Kuşlar ötmüyor artık. Annem “kuşlar ötüyorsa umut vardır” derdi.

Doktor: Kuşlar ötüyor Maria, kuşları duyuyorsan umut var demektir.

Maria: Bana umut verecek bir şey söyle doktor, tek bir şey. Annem hasta ve benim bakımına ihtiyacı var. Ben yedi yaşımdan beri ona bakmakla sorumlu olduğum için hastalanmamaya çalıştım. Ama artık gücüm yok. Ne bedenen ne de zihnen sağlıklı durmak, hayata bağlanmak için gücüm yok. Hadi bana hayata bağlanmam için gerçek bir neden söyle.

Doktor: Gençsin, güzelsin...

Maria: Ehhh bunlardan kime ne? Ne işime yarar... Daha geçerli bir neden söyleyemeyeceksen bu iğneyi de yapmadan çık buradan doktor. Boşuna çaba harcama.

Doktor: Bir bebeğin olacak Maria, hamilesin.

(Büyük bir sessizlik olur...Maria Doktora bakar, şaka yaptığını umut ederek...)

Maria: Ne dediğinin farkındasın değil mi doktor.

Doktor: Elbette. Geçerli bir neden istememiş miydin hayata bağlanmak için. İşte en güçlüsünden bir neden.

(Doktor Maria'nın kolunu tutar iğneyi yapmak için bir damar arar. Maria şaşkın bir halde doktora teslim olur.)

Doktor: Beslenmene dikkat etmelisin. İlaçlarını aksatma lütfen. Annenin bakımı şimdilik yapıyor nasıl olsa, sen onu düşünme. Artık senin bakıma ihtiyacın var. (Bir an durur.) Maria bebeğin babası...

Maria: Evet bebeğin babası: Bana en iyi o bakar...

Doktor: Dediklerimi unutma, gözüm üzerinde.

(Doktor çıkar. Maria öylece yatakta kalakalır. Kısa bir süre sonra kapı çalınır ve içeri hemşire eşliğinde Raif Efendi girer. Maria'nın yüzünde bir gülümseme belirir. Hemşire çıkar.)

Maria: Ne oldun Raif?

Raif Efendi: Asıl sen ne oldun? Bak gördün mü?

Maria: Bir şey değil... Herhalde geçecek... Ama sen pek bitkin duruyorsun!

Raif Efendi: Hasta olduğunu bu gece Atlantik'ten öğrendim. Eve gittim, karşı dairenin hizmetçisi buraya getirdiklerini söyledi. Gece içeri bırakmadılar, ben de sabahı bekledim.

Maria: Nerede?

Raif Efendi: Burada... Hastanenin etrafında.

Maria: Raif, doktorlarla konuş, beni bir an önce çıkartsınlar. (belli belirsiz bir sesle)
Bana sen daha iyi bakarsın.

(Raif yatağın kenarında diz çöküp Maria'nın ellerini tutar. Maria'nın gözünden belki de bir yaş düşer.... Hemen sonra ikisi de gülümser, ışık kararır, sahne değişir.)

Bir Parça Sevgi Kime İyi Gelmez ki...

(Maria, kendi evinde, eski püskü yatağının içinde bitkin bir vaziyette yatmaktadır. İçeriden mutfaktan Erica elinde bir kase çorbayla çıkar.)

Erica: Hadi bakalım doğrul, mis gibi çorba yaptım sana. Bunu içersen bir şeyciğin kalmaz.

Maria: Büyülü bir çorba o zaman.

(Maria gülümser, hemen ardından öksürmeye başlar.)

Erica: Büyülü mü bilmem ama sevgiyle yapılmış olması yeterli bence. Sana iyi geleceğini biliyorum.

Maria: Bir parça sevgi kime iyi gelmez ki Erica? Hemen içmek isterim. Sağ ol arkadaşım.

Erica: Bak yine duygusal sözler istemiyorum. Nerede o mantıklı, ciddi Maria? Hadi şimdi o tavrını takın ve iç çorbanı. Ancak böyle iyileşirsin. Bırakma kendini. Kararlı ol.

Maria: Kararlı olmak... Ne için... Artık ne için... Hayatta kalmak için kararlı oldum, bana aşkın büyü gücüyle bakan adamı kendime çekmek için kararlı oldum; aynı adamın gücünün gerçek olmadığını anladığımda ondan uzak durmak için kararlı oldum; kendimi bir gecelik kararsızlığımınla anne yaptığımda o çocuğu doğurmak için

kararlı oldum. Yeterince erkek gücüne sahip olmayan ama iyi biri olduğundan dolayı değer verdiğim bir adamı sevmek için kararlı oldum, hatta kararlı gözüken birini sevmeye çalışmak için kararlı oldum; sonuç büyük bir yanılgı... Aramızda bir aşk olduğuna benden çok inanan, aşk için kararlı olan adam şimdi benden kilometrelerce uzakta... Ne zaman ben kararlı oldum, beni kararlı olmaya iten adam o zaman tüm kararsızlığıyla kaçtı benden. Ben ki, erkeklere zerre kalbimi açmazken bu konuda kararlıyken. İçimde büyüyen küçücük bir canlıyla “ben” demekten vazgeçip “biz” olmanın sorumluluğunu aldım. Yine kararlı oldum. Kim için? Ne için? Şimdi benden kilometrelerce uzakta yaşayan, yıllarca “hadi yanıma gel” demesini beklediğim güçsüz, kararsız bir adam için... Hayatımın akışını bu kelime ile değiştirdim sanırım Erica. Kararlı olmak evet çok kıymetli.

Erica: Maria, çok üzülüyorum bu haline. Elimden hiçbir şey gelmiyor senin için... Sır gibisin... Hem her şeyi anlatıyorsun, hem hiçbir şey söylemiyorsun. Kim o, sana bunları yaşatan kim... Ve bunca yıl sonra ben ne yapabilirim senin için...

Maria: Kızıma uzaktan akrabalarım bakıyor şu an. Ben bakamam bu halimle. Görüyorsun benim bakıma ihtiyacım var, çocuk gibi...

(Maria öksürür, mendilini ağzına götürür, küçük bir parça kırmızılık görünür ama Erica'dan saklar mendili...)

Erica: İyi misin?

Maria: En çok neye üzülüyorum biliyor musun Erica?

Erica: Neye?

Maria: Zor bir çocukluk geçirdim ben. Babasız büyüdüm. Yedi yaşımdan itibaren anneme baktım, hem kocası hem babası oldum. Baba örneğini bilmeden. İstedim ki bir aşk yaşayacaksam hayatıma giren kişi bütün erkekliğiyle hayatımı doldursun. Eskiye dair yaşadığım tüm zorlukları unuttursun bana. Ama ne oldu, bu gücü bulamadığım gibi, o güçsüz adamdan bir çocuk doğurdum. Babasız bir çocuk büyütmemek için kabul ettiğim bir hayatı yaşadım. Ama babasız bir çocuk

büyüterek... İşte üzüldüğüm bu. İstemedikleri bir hayatı iki insana dayatmış oldum.

Erica: Dayatmak mı? Maria kim kime istemediği bir hayatı dayatmış. Böyle saçma düşüncelerle kendini daha fazla yıpratma istersen. Şu haline bak, sen mi istemedikleri bir hayatı başkalarına dayatmışsın. Birine kalbini açmış, onu çoğaltmışsın, diğerine can vermişsin. Şuracıkta tek başına nefes almaya çalışıyorsun, üstelik kendini bunun için suçlayarak. Hahh güleyim bari. Kim kime istemediği bir hayatı yaşatıyormuş. Lütfen kendine karşı biraz insafı ol. Daha çocuğunu doğurduğundan haberi bile yok. Neyi dayatmışsın ki ona.

(Maria'nın elindeki çorba kasesi düşer, Maria bitkinlikten uyuyakalır...)

Erica: Maria! Ah kuzum! Şu haline bak!

(Işık kararır, sahne değişir...)

Kürk Mantolu'nun Vedası...

(Maria üzerinde kendi gibi solgun bir sabahlıkla odanın içinde dolanmaktadır. Yatağının yanındaki komedinden kağıt ve kalem çıkarır. Bir süre elinde kağıt kalemle dolanmaya devam eder. Daha sonra yatağına oturarak Raife mektup yazmaya başlar.)

Sevgili Raif,

Berlin yine çiçekler içinde... Sen seversin şehrin bu halini. Gözümün önüne dolaştığımız nebatat bahçeleri geliyor. Kalbimin kapılarını açmaya ikna olduğum yerlerdi oralar. Papyonlu zarif bir beyefendinin narin sesinden aşk sözcükleri ve çiçeklerini giymiş ağaçların görüntüsü var aklımda. Artık tek başıma gidemez haldeyim oralara. Pencereden ne kadar çiçek görüyorsam o kadar umut var odamda...

Yüzün siliniyor Raif gözlerimin önünden. Sesini hatırlıyorum, söylediklerini hatırlıyorum ama yüzün siliniyor gözlerimin önünden. Annem hafızasını kaybetmeden önce hep babamı tarif ederdi bana... Günlerce gecelerce aynı tarifi yapardı. Yüzünü, gözlerini, ellerini, saçlarını tarif ederdi bana... Anlam veremezdim ve hep “anne neden yapıyorsun bunu bana” derdim. Şimdi anlıyorum, şimdi çok daha iyi anlıyorum ne yapmaya çalıştığını. İnsan sevdiğinin yüzünü unutup yaşadıkları gerçekliğini yitirmiş. Annem “Sürekli tekrarlıyorum yaşadıklarımı, hissettiklerimi. Güzel olan şeyler yeryüzünden böyle kolay silinmemeli Maria. Onları hep hatırlamalı. Yaşatmalı.” derdi. Şimdi anlıyorum ne demek istediğini.

Uzun bir süre tuttum yüzünü aklımda ama şimdi siliniyor, üstelik elimden bir şey gelmiyor Raif, elimden bir şey gelmiyor. Annem gibi yüzünü tarif etmeye nefesim yetmiyor.

Sen hatırlıyor musun acaba benim yüzümü? Günlerce aylarca gözlerini kırpmadan baktığın yüzümü...

(İçeriden bir çocuk ağlaması duyulur, Maria hem son cümlesinin etkisiyle hem de bebeğin ağlamasıyla irkilir yazdıklarını yırtıp atar... İçeri gider.)

SONUÇ

Türk Edebiyatında hikayeciliği ile bilinen Sabahattin Ali, üç farklı roman kaleme almıştır. Bunlar Kuyucaklı Yusuf (1937), İçimizdeki Şeytan (1940), Kürk Mantolu Madonna (1943)'dir. Bu tezin inceleme konusu olan Kürk Mantolu Madonna romanı, Sabahattin Ali'nin 18 Aralık 1940 – 8 Şubat 1941 tarihleri arasında Hakikat gazetesinde “Büyük Hikâye” başlığı ile tefrika edilmiş daha sonra ise 1943 yılında Remzi Kitapevi tarafından kitap olarak basılmıştır.

Kürk Mantolu Madonna romanı, ikinci dünya savaşı öncesinde Raif Efendi ve Maria Puder arasında yaşanmaya çalışılan ancak bütün isteklerine rağmen mümkün kılınamamış bir aşk hikayesi ekseninde kurgulanmıştır. Derin karakter analizleri ve ruh çözümlemeleri içeren bu roman ele aldığı konu itibarıyla Sabahattin Ali'nin “toplumcu gerçekçi” edebiyatçı kimliğinin dışında bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sabahattin Ali, bu romanla gerek kadına bakışı gerekse aşka bakışıyla, farklı bir edebi dil yaratarak incelikli bir anlatım sunmuş ve tüm toplumsal öğretilerden uzak bir aşkı oldurmaya çalışan iki karakter yaratmıştır. Ancak ,doğu ile batının tüm zıtlıklarına rağmen birbirlerini tamamlayacaklarını düşünen bu iki karakteri biz Raif Efendi'nin ağzından/günlüklerinden tanırız. Dolayısıyla yaşanan aşk da Raif Efendi'nin bakış açısından sunulmaktadır.

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanında romantik aşk anlayışını mercek altına yatırarak, kadına dolayısıyla Maria Puder karakterine yaklaşımı ve onu kaleme alışı bakımından bir inceleme yaparak yazarlar için yeni ve

çağdaş metin üretimi için bir alan yaratmaya çalışılmıştır.

Bu tezde öncelikle Sabahattin Ali ve edebi kişiliği, daha sonra Kürk Mantolu Madonna romanının yazarın Romantik Aşk anlayışı bakımından öz ve biçimsel incelemesi, son olarak ise bu okuma biçiminden hareketle Maria Puder'in odak alındığı ve aynı aşkı yeniden ve yeni bir türle (Sahne metni) yazma önerisi sunularak, yazarlar için yeni bir yazım afağı yaratılmaya çalışılmıştır.

Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanı ilk bakışta tutkulu ama imkânsız bir aşk hikâyesi gibi görünür. Oysa roman sadece yalın bir aşka değil dönemin sosyal koşullarından Türkiye-Almanya arasındaki kültürel ve ekonomik etkileşime, kültürel karşıtlığa, cinsiyetler arası çatışmadan yaşam-ölüm ikiliğine kadar pek çok konuya ışık tutmaktadır.

Ne yazık ki dönemin çoğu meşhur kadın karakterinin aksine Kürk Mantolu Madonna bir başka deyişle Maria Puder ayrıcalıklı bir lanetin kurbanı gibidir. Yazar aşkın büyüklüğü ve karakter arasındaki ilişkinin tutkuyla karışık erdemini vurgulamak uğruna hikâyenin ahlaki saflığını korumayı seçerek romandaki kadını, Maria – Meryem ya da Madonna'yı gerçek bir insan, gerçek bir birey olarak resmetmemiş, onu daha çok kutsal metinler ya da ahlaki öykücüklerde rastlanabilecek türden, dünyevilikten koparılmış bir aşk imgesine dönüştürmüştür.

Roman boyunca karşılaşılan tasvirlerle, benzetmelere ya da yazarın okuru yönlendirmekte kullandığı anlatım tercihlerine bakıldığında da Maria'nın eylemleriyle, hatalarıyla, cinselliğiyle, zaaflarıyla kuvvetli bir varlık, kanlı canlı bir kişi değil aksine güzelliğin tüm hallerinin timsali, neredeyse ruhani bir varlık olduğu apaçık fark edilir. Kaldı ki Madonna adlandırması seçimin bilinçli olduğunun ilk ipuçlarından biridir. Yazarın pavyonda çalışan yine de ahlak timsali bir kadın kurgulayarak, iltifatlarla erdeme mahkûm ettiği bir Maria Puder karakteri dahası onun varlığında cisimleşen bir Kadın imgesi söz konusudur.

Raif Efendi ne kadar alçak gönüllüyse onun kaleminden kadını anlatan yazar o kadar kibirlidir, serttir. Ustalığı da bunu gizleme becerisinde yatar. Kadını gerçek ve yalın

bir kişi olarak koymaktan ve iki kişi arasındaki aşkın gerçekliğini somutlaştırmaktan ziyade ilk göz göze geldikleri andan başlayarak kutsallaştırma, mükemmelleştirme yolunu seçmiş dolayısıyla evcilleştirmiştir de. Öyle ki iltifatında bile bir yergi vardır.

Maria Puder'i saygı duyulan bir sanat nesnesine, büyük aşka layık olan bir kadına neredeyse bir kahramana dönüştürme arzusu karakterin hiçbir zaman özgürleşememesini de garantiler. Kaldı ki yazarın Hıristiyanlığın en kutsal figürlerinden olan Meryem ile denklik kurduğu ve kim olduğuna dair hiçbir şey bilmeksizin ve hatta öğrenmeye ihtiyaç duymaksızın neredeyse ilk görüşte aşk ile ilgili bütün klişeleri okuyucunun önüne sürerek tanışacakları anı kurguladığı olay akışında bahsi geçen kadın karakterin okuyucunun kendisiyle ilgili önyargılarından kurtulma şansı yok denecek kadar azdır.

Aşk kavramını edebileştirmek adına yarattığı karakterleri her günahı affedilebilen "kusurlu" erdem timsallerine dönüştürmek yazarın tercihidir ve bu tezin amacı yazarın tercihlerinin doğru veya yanlış olduğunu iddia etmek değil aksine esere tiyatro sanatına sunduğu yaratıcı olanaklar çerçevesinden bakıldığında kahramanı bir ilham perisine mi yoksa bir tür köleye mi dönüştürdüğu sorunsalını ele almaktır.

Tiyatro oyunlarında kadın figürlerinin kusursuz kurbanlar olarak tasvir edilmelerinin sosyolojik açıdan kadınların var olma mücadelesine en büyük kötülüğu yaptığı ve iyi kadın - kötü kadın ayırımını besleyerek ahlakçılığu güçlendirdiği bilinmektedir. Bu pencereden bakıldığında Kürk Mantolu Madonna farklı açılardan da değerlendirilmesi ve belki de kısmen yeniden yaratılması muhtemel bir potansiyel sunmaktadır.

Öyle ise yazarın kadının adına dair tercihinden (Maria / Meryem / Madonna) başlayarak, onu erkeğin üzerinden erkeğin hayatında oynadığı rolle tanımlamayı seçişine kadar pek çok alanda kadın-erkek ilişkisi analitik bir bakışla sorgulanmalı ve kadını idealize etmenin aslında bir tür bastırmayı ima edip etmediği masaya yatırılmalıdır.

Sabahattin Ali, Turgenyev'in Klara Miliç hikayesini almış, karakterlerin yerleri değiştiğinde, kadın "aşkın nesnesi" ve erkek "aşık olan" tarafa dönüştüğu

kurgunun ve dolayısıyla hikayenin gidişatının da değişip değişmeyeceği sorusuyla okuyucunun karşısına çıkmıştır. Romanda, Raif Efendi'nin günlüğü aracılığıyla edindiğimiz bu bilgi dolayısıyla tam tersi bir bakış açısıyla Romantik Aşk'a odaklanmamıza olanak sunuyor gibi görünmektedir.

Bu tezin bir diğer amacı yazarın, ana denkleminin matematiğini değiştirip kadını edilgen bir figüre dönüştürdüğünde hikayedeki güç ilişkilerini nasıl etkilendiği tespit etmek ve âşık olan kişiden âşık olunan kişiye dönüşmenin kadın karakterin kurgulanışını nasıl değiştirebileceğini sanatsal açıdan ele almanın yaratıcı olanaklarını araştırmaktır.

Bu durumda hemen karşılaşılan sorunsallardan biri şu olur; Kürk Mantolu Madonna kadının kutsallaşması mı yoksa nesneleşmesi midir? Bu ve aşağıda sıralamaya çalıştığımız benzeri bir dizi soru yaratıcı bir çalışma için yanıtlanmayı bekler.

1-Turgenyev'in Klara Miliç hikâyesi hangi türden bağlantılar ve göndermelerle Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanına sinmiş ve esin kaynağı olmuştur?

2- Raif Efendi'nin Maria Puder'in oto portresiyle diğer bir deyişle Kürk Mantolu Madonna resmi ile karşılaşması neyi ima eder? Kadın kutsallığının ilk basamaklarından biri olarak ele alınabilecek bu rastlantısal karşılaşmanın okuyucu (seyirci) üzerindeki etkisi ne olur?

3- Roman kahramanının, Raif Efendi'nin resimdeki kadına yüklediği değerlerin, onu benzettiği figürlerin kültürel, dini ve ahlaki bağlantıları nelerdir? Kloepatra, Halit Ziya'nın Nihal'i, Hz. Muhamed'in annesi Amine Hatun figürlerinin âşık olunacak kadın imgesine katkısı nedir?

4-Raif Efendi'nin Maria Puder'i yani âşık olacağı kadını zihninde yaratırken yaşadığı süreç ve gerçekte karşılaşma anları hangileridir. Dolayısıyla onu sokakta görüşü, rüyasında görüşü, takip edişi, Atlantis Kaberesi'ne girmesine şahit oluşu, onun bir müzisyen olduğunu öğrenişi, pavyonda göz göze gelişleri, Maria Puder'in masaya oturuşu gerçeği yaratmaya yeterince yardımcı olur mu? Genel olarak ilişki

kronolojisi romantik aşkın gerçekçi bir şekilde inşasında etkin bir rol oynar mı?

5-Gerçek Maria Puder'in tasvir edilişi, sözcük dağarı, benzetmeler nelerdir? Bu yolla kutsallaştırmayı hangi açılardan desteklemiş ve sağlamlaştırmıştır.

6-Suret ile gerçeğin karşılaştırmalı bir analizinin getireceği sonuçlar nelerdir? Yazarın kadını ve aşkı idealize edip etmediğinin bu karşılaştırmalar aracılığıyla saptanması mümkün müdür?

Bu tez çalışmasının ulaştığı sonuçlardan birisi ana sorunun tam tersi biçimde sorulabileceğidir: Hikâyeyi anlatan ya, Kürk Mantolu Madonna olsaydı? Buna yanıtımız daha çağdaş bir bakış açısıyla mümkün olabileceği yönündedir. Nihayetinde Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanı güçlü bir edebi eserdir ve tıpkı diğer türdeşleri gibi farklı yaratıcı çalışmalara kaynaklık edebilecek olmanın potansiyelini içinde taşır. Eser her şeyden önce sağlam bir kurgu üzerine oturtulmuştur. Anlatım katmanları; çalışmamızda da vurguladığımız çift öykü katmanı yeni kanavalar estetik açıdan zengin ve güçlü bir zemin hazırlar. Nasıl ki başlangıçta önemsiz bir figür olarak gördüğümüz Raif Efendi isimsiz Anlatıcı aracılığıyla giderek kuvvet kazanıp, derinlikli bir karaktere dönüşüyorsa yapılacak yeni okumalarla Maria Puder de baştan, yeniden yaratılabilir gibi gözükür.

Bu bakış açısı da yazar-okuyucu için romanın işlenecek bir malzeme biçiminde ele alınmasına olanak tanır. İsimsiz Anlatıcı'nın roman içinde Raif Efendi'ye tuttuğu mercek, bize görünenin adındaki gerçekliği/derinliği sunuşu gibi, bir yazar-okuyucu da başka bir mercek tutuşu ile romanın başında güçlü bir karakter olarak karşımıza çıkan ancak Raif Efendi'nin güçsüzlüğünde yok olan Maria Puder'in, aşkın diğer yüzü olarak bizimle yeniden buluşturabileceği bir gerçektir. Böylece romanın sonunda boğazı düğümlenen okuyucunun, -Raif Efendi'nin de değimiyle- "bu böyle olmamalıydı" sözlerinden yola çıkarak bu mümkün kılınmayan aşkın Maria Puder tarafından anlatılması sağlanarak okuyucuya bir nefes alma fırsatı sunulabilir. Başka algı kapıları açılabilir. Ve hatta bu bakış açısıyla bir sahne metni oluşturulabilir. Böylece metne yeni bir ufuk çizgisi çizilebileceği gibi romandan hareketle bir sahne metni ortaya koyarak edebi bir eserin tür olarak transformasyonu gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

Filiz Ali, *Filiz Hiç Üzülmesin*, Sabahattin Ali'nin Objektifinden Kızı Filiz'in Gözünden Bir yaşam Öyküsü, Sel yayıncılık, İstanbul, 1997

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, iletişim Yayınları, İstanbul, 2013

Korkmaz, Ramazan, *İnsan ve Eser*, Yapı Kredi Yayınları, 1997

Filiz Ali, Atilla Özkırımlı, Sevgül Sönmez, *Sabahattin Ali Anılar, İncelemeler, Eleştiriler*, Yapı Kredi yayınları, İstanbul, 2014

Fethi Naci, *Yüzyılın 100 Türk Romanı*, Adam Yayınları, 4. Basım

Ali, Sabahattin, *Kürk Mantolu Madonna*, 70. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Fromm, Eric, *Sevme Sanatı*, Say Yayınları, İstanbul 2000

Timuçin, Afşar (2011). *Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali*, 1. Baskı, İstanbul: Bulut Yayınları.

Topuz, Hıfzı (2006). *Başın Öne Eğilmesin - Sabahattin Ali'nin Romanı*, 2. Baskı, İstanbul: Remzi Yayınevi.

Tunç, Ayfer (2004). "Aşk İyidir Bak/ Duyumunu Arttırır İnsanın" Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi. 8, Baskı 4, 20-23.

Taftalı, Oktay (2004). “*Kötümser Aşk ve Batı*”, Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi 27, 247- 252.

Güneş, Zeliha, *Sabahattin Ali Romanında Aydınlar*, Sosyal Bilimler Dergisi, 2000-2001

Kollektif, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011

Sözen, Metin; Tanyeli, Uğur; *Sanat Kavramı ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011

<http://www.cafrande.org/edebiyatin-sabahattin-seyhan/> , *Fikret Seyhan, Edebiyatın Yalnız Kalemî Sabahattin Ali Hayatı ve Sanatı*

<http://t24.com.tr/k24/yazi/yalnizliklarin-itirafi-kurk-mantolu-madonna,148> , *Murat Gülsoy, yalnızlıkların İtirafı: Kürk Mantolu Madonna*

<http://www.alperakcam.com/deneme/sabahattin.pdf> ,*Sabahattin Ali üzerine,*

HYPERLINK

"http://www.sb.k12.tr/IMG/pdf/ece_kerman.pdf"http://www.sb.k12.tr/IMG/pdf/ece_kerman.pdf